

Forskningsprojekt

Finansierade av Statens institutionsstyrelse, SiS

Institutionsvård i fokus ges ut av Statens institutionsstyrelse, SiS. Serien omfattar såväl sammanställningar, statistik, redovisningar och utvärderingar som forskningspublikationer. Forskningsrapporterna har en särskild markering på framsidan, en författarpresentation samt uppgifter om finansieringsförfarandet och den vetenskapliga granskningen.

Rapporterna som inte är forskningsrapporter produceras och bereds i regel inom avdelningen för utveckling av vård och behandling. Även företrädare för verksamheten och externa sakkunniga kan vara delaktiga i framtagningen av rapporter, antingen som medförfattare eller granskare.

Beslut om publicering fattas av ett redaktionsråd som består av företrädare från SiS avdelning för utveckling av vård och behandling samt kommunikationsavdelningen.

Ansvarig utgivare för Institutionsvård i fokus är SiS generaldirektör Kent Ehliasson.

ISBN 978-91-87053-34-4

Forskningsprojekt finansierade av Statens institutionsstyrelse, SiS
Nummer 3 år 2015 i rapportserien Institutionsvård i fokus

Publikationerna finns att beställa eller ladda ner från SiS webbplats.
www.stat-inst.se

Publikationsseriens adress:
Statens institutionsstyrelse
Box 30224
104 25 Stockholm

Engelsk titel:
Institutional Care in Focus

Forskningsprojekt

Finansierade av Statens institutionsstyrelse, SiS

Innehållsförteckning

Om SiS och myndighetens forskningsuppdrag	3
Förteckning över alla projekt med sidhänvisning	6
Beskrivning av ett projekt:	
Kombinationen ADHD och missbruk ger svår funktionsnedsättning ...	13
Nya projekt 2015	17
Projekt 2014 och tidigare	19
Förteckning över forskningsrapporter i SiS publikationsserie	84

Om SiS och myndighetens forskningsuppdrag

Statens institutionsstyrelse, SiS, är en statlig myndighet som bedriver individuellt anpassad vård och behandling av ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med missbruksproblem enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och Lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Uppdraget är att, i samverkan med socialtjänsten, ge ungdomar och klienter bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk och kriminalitet.

Ungdomar som begår allvarliga brott när de är i åldern 15 till 17 år kan dömas till sluten ungdomsvård i stället för till fängelse enligt Lag om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU). SiS verkställer sluten ungdomsvård (LSU) och ungdomarna avtjänar det tidsbestämda straffet på speciella avdelningar på myndighetens ungdomshem.

Verksamheten bedrivs vid ett 30-tal institutioner över hela landet. Vid årets start 2015 fanns det 24 särskilda ungdomshem med drygt 600 platser för akutvård, utredning, behandling eller utslussning. De flesta avdelningar är låsbara. På de elva LVM-hemmen för vård av vuxna missbrukare fanns drygt 300 platser för utredning, vård och behandling. I de flesta fall vårdas flickor/pojkar och kvinnor/män på separata avdelningar eller institutioner.

Forskning och utveckling har sedan myndigheten bildades 1993/1994 haft en framskjuten plats inom SiS. Myndigheten finansierar en rad forsknings-, utvecklings- och utbildningsprojekt som ska förbättra vården och höja personalens kompetens.

SiS har ett särskilt forskningsprogram, som finns tillgängligt på myndighetens webbplats. SiS satsar främst på forskning rörande den egna verksamheten, dess personal och klientgrupper. Prioriterade områden är vårdens insatser och resultat, förändringsprocesser och förhållningssätt, organisations- och samverkansfrågor samt rättstillämpning.

Ansökningar om forskningsfinansiering lämnas en gång per år och beredningen sker i två steg. Vid första ansökningstillfället lämnas en projektskiss. Av dessa går ett antal vidare till nästa omgång, då en fullständig ansökan lämnas. I vanliga fall beviljas medel till 3–5 ett- eller fleråriga projekt. SiS finansierar även doktorandprojekt.

SiS vetenskapliga råd biträder SiS i principiella frågor rörande forsknings- och utvecklingsarbete. Dess huvudsakliga uppgift är dock att bistå SiS i granskning och bedömning av forskningsansökningar. Rådet ska dessutom främja forskning inom ungdoms- och missbruksvården samt verka för att sprida information om SiS och SiS-finansierad forskning.

Under 2015 består SiS vetenskapliga råd av följande ledamöter:

Kent Ehliasson, generaldirektör, SiS, ordförande

Henrik Andershed, professor, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet

Björn Blom, professor, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet

Per Blomkvist, institutionschef, SiS ungdomshem Bärby

Johan Franck, professor, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet samt verksamhetschef, Beroendecentrum Stockholm

Kerstin Lidman, socialchef, Sollentuna kommun

Paula Liljeberg, divisionschef, BUP Stockholm

Niklas Långström, professor, Centrum för våldsprevention, Karolinska institutet samt forskningsledare, Kriminalvården

Titti Mattsson, professor, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Helena Müller, institutionschef, SiS LVM-hem Gudhemsgården

Tove Pettersson, docent, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Mats Ramstedt, docent, forskningsansvarig, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

Kerstin Stenius, docent, forskningschef, Institutet för hälsa och välfärd, Helsingfors universitet

Under 1995/96 startade 17 forskningsprojekt som sammanlagt tilldelades 7,2 miljoner kronor. Sedan dess har Statens institutionsstyrelse beslutat att anslå drygt 150 miljoner kronor till forskning med relevans för tvångsvården av ungdomar och vuxna missbrukare.

Till 2014 års utlysning inkom 19 projektskisser, varav fem gick vidare till fullständig ansökningsomgång. Efter vetenskapliga rådets höstmöte beviljades slutligen två projekt medel för forskning med start 2015, ett med kvinnlig projektledare och ett med manlig projektledare. Anslagsmottagare var Lunds universitet och Mittuniversitetet. Pågående projekt beviljades under 2014 fortsättningsanslag om sammanlagt 5,8 miljoner kronor (för användning under 2015).

De största anslagsmottagarna över tid är Lunds universitet och Stockholms universitet, men forskningsmedel har beviljats till ett antal olika lärosäten och andra enheter. Forskningsprojekten fördelar sig på ett antal olika ämnen, men socialt arbete och psykologi är över tiden vanligast förekommande.

Forskningsprojekten redovisas både genom årliga lägesrapporter till SiS och avslutningsvis genom publicering i SiS rapportserie *Institutionsvård i fokus* och/eller som doktorsavhandlingar, tidskriftsartiklar, förlagspublikationer och liknande. Ofta presenteras projekten vid seminarier inom och utanför SiS, såväl under projekttiden som efter att projektet har avslutats.

Under 2014 har tre rapporter publicerats i SiS rapportserie *Institutionsvård i fokus*, varav en forskningsrapport. Forskningsrapporten är en antologi och behandlar tvångsvård ur ett juridiskt perspektiv. I antologin medverkar fyra forskare som i varsitt ka-

pitel belyser olika dimensioner av tvångsvård. Ämnena spänner över ett brett fält och omfattar förändringar av lagar och deras innebörd, internationella jämförelser, barns beslutsrätt och delaktighet, samt genusperspektiv på tvångsvård.

Sammanställningen av SiS-finansierade forskningsprojekt har tidigare publicerats som allmänna SiS-rapporter, som finns tillgängliga på SiS webbplats. Från och med 2011 ingår forskningskatalogen i rapportserien *Institutionsvård i fokus* och katalogen har i och med detta fått en ny utformning. I huvudsak redovisas samma uppgifter även fortsättningsvis. Nya projekt som påbörjas under 2015 listas i början av skriften. Därefter presenteras projekten i kronologisk ordning. På sidan 6 finns en förteckning över alla huvudsökande, projekttitel och om forskningen i första hand avser ungdomsvården eller missbruksvården. En lista över forskningsrapporter som publicerats i SiS publikationsserie finns på sidan 84.

Sammanställningen är gjord på SiS forskningskansli i maj 2015.

Förteckning över alla projekt

Nedanstående förteckning innehåller uppgifter om huvudsökande, kort projekttitel, om forskningen i första hand avser vård och behandling av utsatta ungdomar, vård och behandling av missbrukare eller övergripande frågor samt sidhänvisning.

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Anckarsäter, Henrik	Empatistörningar som riskfaktorer hos personer med tidigt debuterande beteendestörningar	U	45
Angsell, Gun-Lis	LVM i Stockholm 1997	M	61
Armelius, Bengt-Åke	Psykiska störningar hos ungdomar med sociala problem	U	64
Armelius, Bengt-Åke	Missbruk och psykisk störning	M	76
Armelius, Kerstin	Affekter och relaterandeförmåga hos ungdomar med problem	U	54
Aronsson, Karin	Flickors röst under utredning och behandling. Hur ungdomar med olika bakgrund blir hörda i samtal och i skriftliga dokument	U	71
Berglund, Mats	Effektiv eftervård i SiS södra region (ESS-projektet)	M	52
Berglund, Mats	En randomiserad kontrollerad studie av kombinationen farmakologisk – psykologisk behandling i LVM-vården	M	58
Berglund, Mats	Etik och LVM	M	77
Berglund, Mats	LVM-vårdens effektivitet. Ett naturligt experiment efter lagändringen 1994	M	77
Bergman, Lars	Svåra uppväxtförhållanden bland flickor – bakgrund, konsekvenser och åtgärder	U	65
Bergmark, Anders	Klientperspektiv på motivationsarbetet inom LVM-vården	M	65
Bergmark, Anders	Tvångsvård av vuxna missbrukare: teori, praktik och mortalitet	M	78

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Bergström, Martin	En kvasiexperimentell studie av MTFC på tre SIS-institutioner	U	22
Blomqvist, Jan	En vinjettstudie av behovsbedömningar, val av vårdform och LVM-handläggning inom socialtjänsten	M	55
Blomqvist, Jan	Tvångsngripanden, frivillig vård och livsstilsförändring. Behandlingserfarenhetens roll i det långsiktiga rehabiliteringsförloppet	M	71
Boklund-Palm, Ann	Äldre missbrukare inom institutionsvård – exemplet Östfora	M	79
Colnerud, Gunnel	Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar	U	79
Degner, Jürgen	Kontinuitet som förändringsagent i socialt arbete med tvångsomhändertagna ungdomar på institution	U	56
Denvall, Verner	Vägen från utredning till åtgärd	U	27
Ekendahl, Mats	Utslussning av LVM-klienter – eftervårdsinsatser ur socialtjänstens och missbrukarens perspektiv	M	42
Fondén, Charlotta	Ungdomar från särskilda ungdomshem i brottsliga nätverk	U	66
Forsberg, Lars	Kostnadseffektivt lärande av motiverande samtal (MI) och kvalitetssäkring av samtalen	M	23
Frank, Ove	Statistiska index och prediktorer inom den institutionella missbrukarvården	M	66
Frank, Ove & Thorburn, Daniel	En analys av vård och återfall i missbruk med statistiska durations- och transitionsmodeller	M	59
Fridell, Mats	Resursanvändning och kostnader för kvinnor med dubbeldiagnos i LVU- och LVM-vård	M/U	26
Fridell, Mats	Kvalitetsfaktorer vid överlämning av utredningsresultat till klient, socialtjänst och behandlingspersonal i LVM-vård	M	38
Fridell, Mats	Två- till treårsuppföljning av LVU- och LVM-vårdade kvinnor från Lunden	M/U	48
Fridell, Mats	En utforskningsstudie och jämförande studie av missbrukare i psykiatrisk vård och LVM-vård med avseende på självmordsförsök	M	79

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Gerrevall, Per	Pedagogikens villkor och möjligheter inom de särskilda ungdomshemmen	U	80
Gruber, Sabine	Etnicitet, kön, pojkar och unga män i institutionsbehandling	U	32
Gumpert, Clara	ADHD hos missbrukande kvinnor	M	27
Gustafsson, Ewa	Tvångsvård av missbrukare – ett rättsligt perspektiv	M	75
Hansson, Kjell	En jämförelse mellan institutionsvård och intensiv fosterhemsplacering	U	61
Hansson, Kjell	Salutogen utredning och behandling. En kvasiexperimentell studie med inriktning på asociala ungdomar	U	67
Hermodsson, Anne	Ungdomar i § 12-vård. Önskemål om hjälp och delaktighet	U	68
Hirvikoski, Tatja	Behandling och långtidsuppföljning av vuxna med ADHD som vårdas inom LVM-vård	M	22
Hollander, Anna	Straff eller vård – ett paradigmskifte i synen på unga lagöverträdare	U	56
Holm, Ulla	Behandlarrollen i missbrukarvården: professionell hållning och empati	M	81
Holmberg, Carin	Kvinnosynens praktiska betydelse i behandlingsarbetet med missbrukande kvinnor	M	62
Holmqvist, Rolf	Samspel och följsamhet – om behandlings-samarbete och manualer	U	32
Holmqvist, Rolf	Föreställningar om sociala problem, åtgärder och samarbete hos ungdomar, föräldrar, socialsekreterare och institutionspersonal	U	43
Holmqvist, Rolf	Utvärdering av behandlingen av pojkar på särskilda ungdomshem	U	68
Hugo, Martin	Ungdomsbrottslingar, skolan och lärande	U	30
Hydén, Margareta	Att tala om övergrepp och svåra erfarenheter. Behandling på särskilda ungdomshem	U	62
Israelsson, Magnus	Systematisk internationell översikt av resultat/utfall efter vård/behandlingsinsatser, givet i enlighet med lagar om tvångsvård, av vuxna personer med missbruks- eller beroendeproblem	M	18

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Jenner, Håkan	En studie av LVM-vård och frivillig vård med DOK-systemet som bas	M	38
Jenner, Håkan	En studie av en grupp SiS-elevs skolbakgrund som villkor för integrering och pedagogiska insatser på särskilda ungdomshem	U	52
Johansson, Göran	Missbruk, behandling, prevention – en studie av intrakulturell strategi. Exemplet zigenare	M	49
Johansson, Göran	En studie av familjehemsvård för vuxna missbrukare	M	59
Johansson, Göran	LVM-vård som kulturell ingenjörskonst. En socialantropologisk studie av en vårdforms faktiska innehåll	M	73
Jonsson, Bert	Effekter av kognitiv träning på skolprestation och självreglering av beteenden	U	28
Kjellin, Lars	Hanteringen av hot och våld inom tvångsvården av unga – Etik, bemötande och säkerhet	U	20
Kurube, Noriko	Alkoholmissbrukares livshistorier	M	69
Kühlhorn, Eckart	Återfall i brott för unga lagöverträdare efter slutna ungdomsvård, fängelse och alternativa straff utanför anstalt	U	46
Kühlhorn, Eckart	Utvärdering av slutna ungdomsvård	U	69
Laanemets, Leili	Kön och behandlingsarbete inom tvångsvården	M	35
Lardén, Martin	Utvärdering av ett individuellt kognitiv-beteendeterapeutiskt behandlingsprogram för ungdomar med svår våldsprblematik	U	49
Levin, Claes	Hur tänker man behandling?	U	63
Långström, Niklas	Psykisk störning, andra risk-/skyddsfaktorer och våldsbemägenhet hos samhällsomhändertagna ungdomar	U	42
Långström, Niklas	Att bedöma unga våldsbrottsdömdas risk för problem med anpassning på institution och återfall i brott. Utvärdering av beslutsstödet SAVRY	U	46
Löfgren-Mårtensson, Charlotta	Sex- och samlevnadsundervisning på SiS ungdomshem. Member checks, implementering och utvärdering. Steg 2.	U	24

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Mattsson, Titti	God vård? En rättssäkerhetsstudie om ungas rättsliga villkor på institution	U	33
Mattsson, Titti	Barn och ungdomar i institutionsvård. En rättsvetenskaplig undersökning av ungas rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi	U	47
Mattsson, Titti	En rättslig studie av tvångsvård av barn och unga	U	81
Morén, Stefan	Treatment repeaters in the Swedish Compulsory Addiction Treatment System	M	24
Månsson, Sven-Axel	Sexuellt risktagande bland tvångsomhändertagna ungdomar inom SiS	U	28
Oscarsson, Lars	Institutionaliserade behandlingsprinciper vid vård av ungdomar med social problematik	U	36
Palm, Jessica	Hur, när och för vem används tvångsvård?	M	34
Pettersson, Tove	Betydelse av öppenhet och strafftid för återfall i brott	U	21, 25
Ponnert, Lina	Akutavdelningar på särskilda ungdomshem. En studie av akutpraktiken ur personalens, de ungas och socialtjänstens perspektiv	U	17
Rydellius, Per-Anders	ADHD/DAMP-projektet vid SiS	U	60
Rydellius, Per-Arne	Själv mord och våldsam död före 25 års ålder. Följder av en omöjlig livssituation?	U	73
Rystedt, Ingrid	Psykiatrisk samsjuklighet inom LVM-vården: Ökad kunskap för ett främjat och integrerat omhändertagande på individ- och systemnivå	M	23
Sallnäs, Marie	Effektutvärdering av förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats vid en SiS-institution	U	36
Sandell, Rolf	Förutsättningar för en god behandlingsallians mellan personal och elever på särskilt ungdomshem	U	57
Sarnecki, Jerzy	Uppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001	U	50
Sarnecki, Jerzy	24-årsuppföljning av ungdomar som under åren 1990–95 varit inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholm	U	74

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Sarnecki, Jerzy	Före och efter ungdomshemmet – Livsförlopp hos personer för vilka söktes plats på ungdomshem i Stockholm åren 1990–1995 samt deras anhöriga	U	21
Schlytter, Astrid	Länsrättens tillämpning av LVU och flickors respektive pojkars asocialitet	U	82
Skårner, Anette	En påtvingad relation – en studie av kontaktmannaskapet inom LVM-vården	M	43
Skårner, Anette	Narkotikamissbrukare i LVM-vård och deras sociala nätverk	M	74
Stenius, Kerstin	Utvärdering av Vårdkedjeprojektet	M	44
Stenius, Kerstin	Tvångsvård och alternativa kontroll- och vårdinsatser i svenska och finska kommuner	M	47
Sunesson, Sune	Behandlingsbegreppet i teori och praktik	U	82
Swaling, Jan	Asociala ungdomars sociala nätverk	U	75
Svensson, Bengt	Hur formas och genomförs socialtjänstens insatser efter avslutad LVM-vård?	M	39
Svensson, Bengt	Rymningar och avvikningar inom LVM-vården	M	53
Svensson, Bengt	LVM-vårdens arbete – en undersökning av vårdarbetet på behandlingshem	M	74
Svensson, Gustav	Domar i LVU- och LVM-mål. En rättssäkerhetsstudie	M/U	30
Svensson, Idor	Läs- och skrivsvårigheters inverkan på begåvningsbedömning och andra kognitiva störningar inom LVM-hem och ungdomsvården	M	29
Svensson, Idor	Blir elever på särskilda ungdomshem bättre läsare genom datorbaserad utrustning och en litterat miljö?	U	44
Svensson, Ingemar	En studie av reflektion och handledning som resultat av personalutbildning på SiS institutioner	U	70
Svensson, Kerstin	Utvärdering av SiS Komet	U	37
Swärd, Hans	Tvångsvårdade missbrukare i hemlöshet	U	57
Tengström, Anders	En pilotstudie av ACT inom SiS ungdomsvård	U	29

Huvudsökande	Projekt	Avser ungdomsvård (U), missbruksvård (M) och övergripande frågor (M/U)	Sida
Tengström, Anders	En studie av en KBT-behandling (ACT)	U	26
Tidefors, Inga	Unga förövare av sexuella övergrepp	U	51
Torstensson, Marie	Kvinnors antisocialitet och brottslighet i ett livsförloppsperspektiv	U	58
Tuvemo, Torsten	Transnationellt adopterade ungdomar på § 12-hem	U	64
Tärnfalk, Michael	Barnets bästa när barn begått allvarliga brott	U	21
Vinnerljung, Bo	Hälsokontroll för skolpliktiga SiS-ungdomar	U	20
von Greiff, Katarina	En studie av utlandsadopterades syn på sina uppväxtvillkor och sin livssituation	U	72
Wängby, Margit	En utvärdering/validering av ADAD rörande flickors psykiska och somatiska hälsa	U	39
Wängby, Margit	Mekanismer som skapar och vidmakthåller antisociala problem hos flickor	U	53
Wästerfors, David	Kampen om skolarbetet på särskilda ungdomshem	U	31
Wästerfors, David	Våldets förgrund och bakgrund. Sekventiella och institutionella perspektiv på våldsfall i ungdomsvård	U	19
Åkerström, Malin	Betydelsen av etnicitet vid särskilda ungdomshem – en sociologisk undersökning	U	35
Åkerström, Malin	Utvärdering av förstärkt vårdkedja inom ungdomsvården	U	40
Åkerström, Malin	Sociologiska perspektiv på ungdomshemmens konflikthantering	U	41
Åkerström, Malin	Inkorporeringen av anhöriga i behandlingsarbetet – en sociologisk studie	U	83
Åström, Karsten	En rättssociologisk studie av rättssäkerhetens utveckling för tvångsomhändertagna missbrukare under 1990-talet	M	60

Kombinationen ADHD och missbruk ger stor funktionsnedsättning

Det är inte ovanligt att människor med kombinationen svårt missbruk och ADHD (attention-deficit/hyperactivity disorder) saknar både diagnos och behandling för sin sjukdom. Det får konsekvenser för deras liv eftersom kombinationen ADHD och missbruk leder till en stor funktionsnedsättning – det gäller allt från skolgång, arbetsliv och relationer. SiS LVM-hem Hornö har varit pionjärer i ett forskningsprojekt som ger evidensbaserade behandlingsmetoder för den här målgruppen.

Under ledning av Tatja Hirvikoski, med dr och psykolog bedriver Center for Neurodevelopmental Disorders at Karolinska Institutet (KIND) ett flerårigt forsknings- och behandlingsprojekt för klienter med ADHD. Projektet görs i samarbete med SiS LVM-hem Hornö där de kliniska delarna genomförs. Forskningsansvarig vid SiS Hornö är psykolog och psykoterapeut Berit Bihlar Muld. Hon har tidigare redovisat (2009) forskning om Hornös satsning på neuropsykiatriska utredningar av klienter och hur LVM-institutionen med rätt diagnos lättare kunnat erbjuda klienterna rätt behandling. En uppföljning visade att det gick bättre för klienter som påbörjade en läkemedelsbehandling av sin ADHD, jämfört med klienter

med ADHD som inte hade fått läkemedelsbehandling. Vid uppföljning efter LVM-vård var det flera i den behandlade gruppen som frivilligt deltog i vård och som dessutom höll sig drogfria.

Tatja Hirvikoski har under flera år arbetat med forskning, klinik och utbildning om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar hos vuxna. Hon har sin forskningsanknytning vid KIND. I januari 2014 blev hon FoUU-chef för Habilitering & Hälsa inom Stockholms läns landsting.

Evidensbaserade behandlingsmetoder

På Hornö pågår ett forskningsprojekt som handlar om att hitta psykologiska behandlingsmetoder för LVM-klienter med ADHD, metoder som går att utvärdera vetenskapligt. Hittills har det inte funnits evidensbaserade behandlingsmetoder för just den här målgruppen. I forskningsprojektet prövas färdighetsträning DBT (dialektisk beteendeterapi) i grupp.

Forskningsprojektet med färdighetsträning DBT startade hösten 2011. Programmet var ett frivilligt inslag som erbjöds inom ramen för LVM-vård. Hornö har en särskild ADHD-avdelning med specialutbildad personal. DBT utvecklades ursprungligen i USA för självmordsnära och självskadande patienter med emotionellt instabil personlighetsstörning. Den har senare utvecklats till att omfatta även andra typer av problem, bland annat ADHD. På Hornö anpassades insatsen och kortades ned något för att bättre passa för LVM-klienterna och deras speciella behov.

Programmet innehåller inslag av mindfulness, eller medveten närvaro, beteendeanalys, psykoedukation och hemuppgifter. Det genomfördes under sex veckor med två träffar i veckan. Mest populärt var beteendeanalys eftersom den upplevdes som konkret och tydlig och ger verktyg för klienterna att i framtiden kunna hantera sin ADHD. Mindfulness upplevdes som svårare.

– Klienterna fick lära sig att de har både styrkor och sårbarhetsfaktorer. Genom träning fick de uppleva hur det kan vara att till exempel kunna påverka sin sårbarhet. För en del var det stort bara att ha genomfört programmet, berättar Tatja Hirvikoski och tillägger:

– Avdelningspersonal berättade att många var väldigt stolta över att de lyckats slutföra programmet och stolta över kursintyget.

Stor funktionsnedsättning

I en tidigare studie från samma forskningsgrupp jämfördes gruppen med ADHD och missbruk med klienter i LVM-vård utan känd ADHD och med öppenvårdspatienter med ADHD utan känt missbruk. Studien visade att missbrukande män inom LVM-vård generellt har haft en dålig uppväxtmiljö. Många hade låg utbildningsnivå och begränsad arbetslivserfarenhet. Utmärkande för just gruppen män som har kombinationen missbruk och ADHD var att de oftare än jämförelsegrupperna varit tvångsomhändertagna redan som barn och som vuxna hade många suttit i fängelse. Gruppen hade också en lägre intellektuell förmåga än jämförelsegrupperna.

Berit Bihlar Mulds studie visade att en kombination av ADHD och svår missbruk ger en stor funktionsnedsättning, jämfört med att ha ADHD enbart eller svårt missbruk utan känd ADHD. Hur kan man lära sig att påverka sin medfödda sårbarhet om man har en stor funktionsnedsättning? Om man tillhör en grupp med låg utbildningsnivå och med liten eller ingen arbetslivserfarenhet? Om de flesta viktiga relationerna till barn och andra närstående för länge sedan brutits eller i vart fall är mycket dåliga?

Beteendeanalys har varit ett viktigt verktyg i behandlingen. Med hjälp av den kunde klienterna sätta in problematiska beteenden i ett sammanhang, det vill säga se vad som utlöste beteendet och se vilka alternativa beteenden som kunde vara bättre.

Personalen fick också ytterligare ett behandlingsverktyg genom att hjälpa sina klienter göra beteendeanalys som hemläxa. Genom analysen fick klienterna hjälp med att få syn på hur deras många gånger kortsiktiga reaktioner får negativa konsekvenser. Kärnsymptom för ADHD är koncentrationsproblem, impulsivitet och överaktivitet. Männen fick genom beteendeanalysen bland annat hjälp att se hur impulsiviteten ställde till problem för dem och de kunde också se att det finns alternativa beteenden till att reagera med exempelvis ilska eller med att ta droger.

– Man kan lära sig vad man själv kan göra för att minska sårbarhet. Att ta hand om sig och sköta kost, sömn och motion är viktigt för alla, men särskilt viktigt för människor med ADHD. Frihet från missbruk är det viktigaste första steget för våra klienter, säger Tatja Hirvikoski.

Kontroversiell läkemedelsbehandling

Från början 2011 var det 40 LVM-klienter med ADHD-diagnos som började programmet. Av dem är det totalt 28 personer som slutfört färdighetsträningen på sex veckor med två träffar varje vecka.

Föga förvånande var det de mest impulsiva som hoppade av programmet, de som har svårast att sitta still och koncentrera sig. Det är möjligt att läkemedelsbehandling hade förbättrat förmågan att ta till sig färdighetsträningen hos en del klienter, menar Tatja Hirvikoski. Efter neuropsykiatrisk utredning och diagnosen ADHD kan det vara lämpligt att sätta in medicinering. Enligt rutinen idag är det en psykiatriker i klientens hemlandsting som i så fall skriver ut läkemedel. Och bland dem är det många som tvekar att göra det, även efter att klienten fått sin diagnos då läkemedelsbehandling av ADHD uppfattas som kontroversiell. Det uppstår många gånger en situation som Tatja Hirvikoski tycker känns ohållbar "när det hänger på en läkare som befinner sig i en annan del av landet än vad klienten i behandling gör".

– Jag förstår att det kan vara kontroversiellt, det handlar om centralstimulerande läkemedel som har en missbrukspotential. Men läkemedelsbehandling är en central del av behandlingen ihop med andra behandlingsinsatser för vår målgrupp och idag finns även läkemedel för behandling av ADHD som inte har missbrukspotential, säger Tatja Hirvikoski.

Medicinering av ADHD är beroende av att det också finns en vårdgivare som tar vid läkemedelsbehandling efter LVM. Det är inte alltid självklart att ett landsting bara tar över en klient efter en SiS-utredning och inleder en behandling.

ADHD är en utvecklingsrelaterad neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som kännetecknas av svårigheter med att reglera uppmärksamhet, impulser och aktivitetsnivå. Förekomsten av ADHD är flera gånger högre hos personer med missbruk och beroendesjukdomar än hos befolkningen i övrigt.

Vad kan övriga LVM-vården lära sig av exemplet på Hornö? Hornö är föregångare och är den institution inom SiS som har haft mest psykologresurser och som har jobbat längst med utredningar.

– SiS gör ett mycket bra arbete med LVM-utredningarna och ska självklart fortsätta med det. Jag hoppas att Hornö bildar exempel för övriga LVM-hem med att erbjuda

ADHD-utredningar för att klienterna ska få både diagnos och rätt insatser, säger Tatja Hirvikoski.

– Färdighetsträningen blir förhoppningsvis kvar på Hornö, den hade så bra utfall för dem det fungerade för. Andra institutioner kanske inspireras till att starta ADHD-avdelningar, det behövs.

Positivt alltså att LVM-vården kommer att ha en vetenskapligt utvärderad metod att erbjuda klienterna. Tatja Hirvikoski poängterar dock att enbart LVM-vård och behandling inte räcker. Hon tror att det måste hända något kring frågan om läkemedelsbehandling för gruppen missbrukare med ADHD.

– Vårdprocessen måste också bli bättre. Det är viktigt att optimera vårdkedjor kring de här klienterna, att vi skapar en samordning och samsyn om vad de behöver. Hornö är pionjär men det som händer kring klienten efter utredning, färdighetsträning, eventuell medicinering och andra insatser måste följa dem med ut i vårdkedjan.

– En viktigt del av projektet är att de olika delarna knyts ihop i Berit Bihlar Mulds kommande avhandling. Jag hoppas att kunskapen och erfarenheterna från projektet på det sättet sprids till både forskare och till andra kliniker, både inom och utanför SiS.

Nya projekt 2015

Ungdomsvård

Akutavdelningar på särskilda ungdomshem. En studie av akutpraktiken ur personalens, de ungas och socialtjänstens perspektiv (2.6.1-647-2014)

Sökande: Lina Ponnert, Lunds universitet

Projektperiod: 2015-01-01–2018-12-31

Beviljade medel: 475 000 kronor

Rekommenderade medel 2016: 820 000 kronor

Rekommenderade medel 2017: 800 000 kronor

Rekommenderade medel 2018: 120 000 kronor

Syftet med projektet är att undersöka och analysera den specifika praktik som äger rum på akutavdelningar på särskilda ungdomshem utifrån ungdomarnas, personalens och socialtjänstens perspektiv samt praktikens konsekvenser för dessa aktörer. Med begreppet praktik avses fenomen som arbetets organisering, vad som faktiskt görs på arbetsplatsen (vad består arbetet av), men framförallt hur verksamheten förstås och motiveras. En utgångspunkt är att förutsättningarna för arbetet på (renodlade) akutavdelningar skiljer sig från arbete på utrednings- och behandlingsavdelningar inom SiS, eftersom ett behandlingsrelaterat och framtidsorienterat uppdrag saknas. Den unge befinner sig därmed i en oviss situation vad gäller den fortsatta vårdens utformning. Forskningsfrågan rör vilken praktik dessa förutsättningar resulterar i och hur den skiljer sig åt från arbete på andra avdelningstyper på särskilda ungdomshem. Den huvudsakliga empirin samlas in genom enkäter och intervjuer med ungdomar, personal på ungdomshem och socialtjänsten. Deltagande observationer genomförs även på två utvalda ungdomshem. Projektet väntas ge värdefull kunskap om akutvårdens praktik, dess funktion och konsekvenser för olika aktörer, vilket i sin tur bidrar till ökad förståelse av vårdkedjan och samarbetet mellan socialtjänsten och SiS i akutvården av unga.

Missbruksvård

Systematisk internationell översikt av resultat/utfall efter vård/behandlingsinsatser, givet i enlighet med lagar om tvångsvård, av vuxna personer med missbruks- eller beroendeproblem (2.6.1-639-2014)

Sökande: Magnus Israelsson, Mittuniversitetet

Projektperiod: 2015-01-01–2016-12-31

Beviljade medel: 650 000 kronor

Rekommenderade medel 2016: 750 000 kronor

Internationellt finns tre huvudsakliga lagtyper som reglerar tvångsvård av personer med missbruks- eller beroendeproblem: straffrättslig, psykiatrisk och socialrättslig lag, alla med sin egen logik och målsättning. Syftet med projektet är att genomföra en systematisk internationell litteraturoversikt rörande utfall och resultat av tvingande vård av vuxna personer med missbruks- eller beroendeproblem samt att genom denna undersöka hur dessa utfall och resultat är relaterade till lagtyp och till vårdens utformning och längd. I syftet ingår även att undersöka hur dessa utfall och resultat har förändrats över tid. Fyra frågor står i centrum för studien: 1) Vilka resultat och utfall i termer av förbättring vad gäller missbruk och anpassning samt överlevnad har visats i studier om tvångsvård vid substansmissbruk? 2) Skiljer sig utfall och resultat mellan de tre lagtyperna? Är utfall och resultat relaterade till vårdens innehåll, utformning och varaktighet, oberoende av lagtyp? 4) Hur har tvångsvårdens utfall och resultat förändrats över tid?

Projekt 2014 och tidigare

Forskning med inriktning på vård och behandling av utsatta ungdomar samt forskning med inriktning på missbrukare, särskilt tvångsvård

2014

Våldets förgrund och bakgrund. Sekventiella och institutionella perspektiv på våldsfall i ungdomsvård (2.6.1-207-2013)

Sökande: Docent David Wåsterfors, Lunds universitet

Projektperiod: 2014-01-01–2016-12-31

Beviljade medel: 1 100 000 kronor

Rekommenderade medel 2016: 550 000 kronor

Projektet syftar till att analysera våldsutfall i statlig ungdomsvård som interaktionella och institutionella processer. Studien ifrågasätter tendensen i tidigare forskning att fokusera på antingen de intagnas subkultur eller "koder" alternativt den interna, institutionsspecifika kulturen/koden, med andra ord om det rådande våldsmönstret kan förklaras som institutionellt producerat eller som en import utifrån. Bilden måste nyanseras genom att redogöra för hur eventuella kulturer eller koder "görs" av institutionens olika aktörer i händelse av våld, det vill säga hur de konstrueras, rekonstrueras och omtalas i konkreta situationer och förlopp. 15 fall av hot och våld beskrivs med hjälp av datauttag från incidentrapporteringssystem, journalanteckningar, samtalsintervjuer samt – i den mån det är möjligt – kamerabilder. Dessa analyseras sedan med hjälp av sekventiella analyser för att belysa våldet som en process mellan människor i interaktion. Därefter följer en institutionell analys som uppmärksammar våldfallens inbäddning i en vidare kontext, till exempel regler, rutiner, personaltäthet, fysiska strukturer, maskuliniteter och feminiteter. Dessutom genomförs cirka 30 stycken samtalsintervjuer med personal och ungdomar för att få fördjupad kunskap om hur hot och våld undviks i vardagen – så kallade återberättade icke-våldsmetoder.

Hälsokontroll för skolpliktiga SiS-ungdomar (2.6.I-215-2013)

Sökande: Professor Bo Vinnerljung, Stockholms universitet

Medsökande: Professor Anders Hjern, Karolinska institutet

Projektperiod: 2014-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 2 400 000 kronor

Internationell forskning visar på att tonåringar som placeras i SiS-liknande miljöer (juvenile detention centers, secure units) har avsevärt fler och allvarigare hälsoproblem än andra jämnåriga. Sammanställningar av ADAD-intervjuer redovisar också en hög frekvens av självrapporterade hälsoproblem vid inskrivningen på en SiS-institution. Syftet med projektet är bland annat att undersöka förekomsten av ofullständig vaccinering, indikationer på somatiska hälsoproblem och indikationer på karies som kräver tandvård. Studiepopulationen är skolpliktiga ungdomar som skrivs in på fyra ungdomshem i södra Sverige under 2014 samt ytterligare ett antal icke-skolpliktiga flickor vid ett femte ungdomshem. Projektet räknar med att kunna inkludera 90–120 SiS-ungdomar.

Resultaten kommer, utöver att bidra med kunskap om hälsan hos ungdomar som placeras på SiS ungdomshem, också att generera ett underlag för strukturerad bedömning av somatisk hälsa i samband med institutionsplacering samt fortsatt uppföljning inom den ordinarie elevhälsan efter utskrivning.

Hantering av hot och våld inom tvångsvården av unga – Etik, bemötande och säkerhet (2.6.I-221-2013)

Sökande: Docent Lars Kjellin, Psykiatriskt forskningscentrum, Örebro läns landsting

Medsökande: Doktorand Veikko Peltö-Piri, Psykiatriskt forskningscentrum, Örebro läns landsting

Projektperiod: 2014-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 1 700 000 kronor

Tidigare forskning om våld inom vårdsektorn har fokuserat på bakgrundsfaktorer såsom patienternas diagnoser eller andra patientvariabler. På senare tid har dock vårdmiljöns betydelse för att förebygga hot och våld betonats alltmer, men bemötande- och värdefrågors roll i detta sammanhang har inte uppmärksammats i särskilt hög utsträckning. Syftet med projektet är därför att förstå hur personalen förhåller sig till etik, bemötande och säkerhet i möten med unga inom tvångsvården genom att låta dem beskriva sina erfarenheter av bemötande och säkerhet, såväl på en generell nivå som vid specifika händelser som inkluderar hot och våld. Fyra institutioner ingår i studien: tre ungdomshem från SiS samt en barn- och ungdomspsykiatrisk klinik. Datainsamlingen kommer att ske med hjälp av enkäter, fokusgruppsintervjuer, individuella intervjuer samt platsbesök.

2013

Betydelse av öppenhet och strafftid för återfall i brott. En undersökning av ungdomar dömda till slutet ungdomsvård. Ungdomarnas perspektiv (41-091-2012)

Sökande: Docent Tove Pettersson, Stockholms universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 500 000 kronor

Se projekt 41-226-2010 (se s. 25).

Före och efter ungdomshemmet. Livsförlopp hos personer för vilka sökts plats på ungdomshem i Stockholm åren 1990–1995 samt deras anhöriga (41-181-2012)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Stockholms universitet

Medsökande: Docent Tove Pettersson, Stockholms universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 1 700 000 kronor

Under åren 1990 till 1995 ansöktes om plats för drygt 1 400 barn/ungdomar på Stockholms läns så kallade § 12-hem. I dagsläget är dessa personer i 30–40-årsåldern. Syftet med projektet är att studera dessa individers livsförlopp: från födelsen fram till tiden för ansökan om plats på § 12-hem, samt från ansökningstiden fram till i dag. I fokus står upphörande respektive fortsättande av antisociala beteenden, såsom alkohol- och narkotikamissbruk, samt brottslighet, och kopplingen mellan dessa båda. Projektet kommer att bedrivas i nära samarbete med "The Stockholm Life Course Project". Både kvantitativa data (registerdata) och kvalitativa data (livsberättelseintervjuer) kommer att samlas in och analyseras.

Barnets bästa när barn begått allvarliga brott (41-205-2012)

Sökande: Fil.dr Michael Tärnfalk, Stockholms universitet

Medsökande: Jur.dr Anna Kaldal, Stockholms universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Unga som begår brott befinner sig ofta i en gråzon mellan straffande och vårdande åtgärder. Projektets övergripande syfte är att studera om – och i så fall hur – samhällets reglering och hantering av unga som begår allvarliga brott sker utifrån barnets bästa. I det föreliggande projektet studeras barn/unga som har dömts till LSU och som efter verkställd påföljd omhändertagits för fortsatt vård enligt LVU, eller SoL. Projektet består av fem delstudier där gällande rätt, barnkonventionen och evidensläget inom den samhällsvetenskapliga forskningen sammankopplas med den faktiska hanteringen av unga lagöverträdare, samt med de ungas egen uppfattning om begreppet "barnets

bästa". Material inhämtas från domstolar och sociala myndigheter och därutöver analyseras intervjudata med socialsekreterare och unga. Dessutom ingår en kvantitativ studie där unga som fått/inte fått fortsatt vård efter verkställd LSU jämförs, avseende vårdbehov och återfall i brott.

En kvasiexperimentell studie av MTFC (Multidimensional Treatment Fostercare) på tre SiS-institutioner (41-210-2012)

Sökande: Fil.dr Martin Bergström, Lunds universitet

Projektid: 2013-01-01–2016-12-31

Beviljade medel: 840 000 kronor

Rekommenderade medel 2014: 1 000 000 kronor

Rekommenderade medel 2015: 830 000 kronor

Rekommenderade medel 2016: 830 000 kronor

SiS ungdomshem utgör en del av vårdkedjan för ungdomar med svåra problem i skolan och ihållande antisocialt beteende. SiS har infört Multidimensional Treatment Fostercare (MTFC) på tre institutioner. Syftet med det föreliggande projektet är att jämföra om MTFC är mer effektiv än sedvanlig behandling när det gäller att förbättra de ungas skolprestation, samt att minska deras kriminella beteenden, missbruk och psykosociala problematik. Forskningsdesignen är kvasiexperimentell med två grupper (behandlingsgrupp/kontrollgrupp) och två mättillfällen.

Obs! På grund av svårigheter med genomförandet har projektet avbrutits vid årets början, 2014.

Behandling och långtidsuppföljning av vuxna med ADHD som vårdas inom LVM-vård (41-204-2012)

Sökande: Med.dr, leg. psykolog, spec. neuropsyk. Tatja Hirvikoski, Karolinska institutet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Det finns inga vetenskapligt utvärderade psykologiska behandlingsmetoder för klienter med ADHD inom LVM-vården. Det aktuella projektet syftar till att utvärdera gruppbaserad färdighetsträning för vuxna med ADHD som vårdas enligt LVM. Färdighetsträningen grundas på metoder inom dialektisk beteendeterapi. I den första fasen utvärderas genomförbarheten av behandlingen, dess effekt på psykiatriska symtom, samt grad av tillfredsställelse med behandlingen. I den andra fasen görs en uppföljning av deltagarna sex månader efter avslutad LVM. I projektet används självskattningsskalor och intervjuer med deltagarna och deras socialsekreterare för att undersöka deltagarnas aktuella situation, deras missbruksstatus och eventuellt pågående behandling. Framkomna data ska jämföras med en tidigare studerad grupp om 60 patienter med ADHD-diagnos som vårdats på samma institution som studiegruppen under åren 2004–2008.

Publikationer:

Bihlar Muld, B., Jokinen, J., Bölte, S., & Hirvikoski, T. (2013). Attention deficit/hyperactivity disorders with co-existing substance use disorder is characterized by early anti-social behaviour and poor cognitive skills. *BMC Psychiatry, 13*(1), 1–21. doi:10.1186/1471-244X-13-336

Bihlar Muld, B., Jokinen, J., Bölte, S., & Hirvikoski, T. (2014). Long-term outcomes of pharmacologically treated versus non-treated adults with ADHD and substance use disorder: a naturalistic study. *Journal Of Substance Abuse Treatment*, doi:10.1016/j.josat.2014.11.005

Hirvikoski, T. (2012). Beteendeterapibaserad färdighetsträning i grupp för vuxna med ADHD. *BestPractice*, nr 12, s. 8–11.

Hirvikoski, T. (2013). Psykologiska behandlingar för vuxna med ADHD. *Socialmedicinsk tidskrift, 3*, s. 352–363.

Psykiatrisk samsjuklighet inom LVM-vården: Ökad kunskap för ett främjat och integrerat omhändertagande på individ- och systemnivå (41-206-2012)

Sökande: MD, fil.dr Ingrid Rystedt, Institutionen för hälsovetenskaper, Karlstads universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2013-12-31

Medsökande: Fil.dr Eva Olsson, Karlstads universitet, fil.dr Mona Sundh, Karlstads universitet, professor Kim Mueser, Boston University, USA, docent Mark McGovern, Dartmouth Psychiatric Research Center, USA

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Över 30 procent av de tvåågsintagna på LVM-hem uppger att de erhållit psykiatrisk vård sex månader före inskrivningen. Evidensbaserad vård av personer med missbruks-/beroendeproblematik och samsjuklighet innebär bland annat att insatserna integreras runt individen. Syftet med projektet är att klarlägga genomförbarheten och hållbarheten av två psykosociala och psykoedukativa behandlingsalternativ inom LVM-vården och att belysa detta på verksamhetsnivå såväl som på individnivå. I projektet ingår implementering och uppföljning av de två behandlingsmodellerna, intervjuer med personal på de aktuella LVM-hemmen, samt intervjuer med klienter efter utskrivning.

Kostnadseffektivt lärande av motiverande samtal (Motivational Interviewing: MI) och kvalitetssäkring av samtalen (41-185-2012)

Sökande: Med.dr Lars Forsberg, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet

Medsökande: Professor Ata Ghaderi, Uppsala universitet

Projektperiod: 2013-01-01–2015-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Motiverande samtal (Motivational Interviewing: MI) är en klientcentrerad samtalsmetod som syftar till att frammana och stärka motivation till förändring. Projektet syftar

till att – inom ramen för SiS implementering av MI – utvärdera kompetensen i MI bland de anställda. Anställda som genomgår grundutbildning i MI kommer att beskrivas avseende sin kompetens i metoden. Studiens primära hypotes är att grundutbildning ger deltagarna MI-kompetens, men att den inte möjliggör för deltagarna att nå den rekommenderade kompetensnivån i metoden. Utvärderingen kommer att genomföras bland anställda som genomgår grundkurs i MI vid elva LVM-institutioner. Efter grundutbildningen randomiseras behandlarna till två olika betingelser: a) fortsättningsutbildning och kollegial handledning eller b) sex tillfällen med telefonhandledning. Därefter görs uppföljningsmätningar med ett standardiserat instrument och expertkodare för att mäta kompetens i MI.

2012

Sex- och samlevnadsundervisning på SiS ungdomshem. Member checks, implementering och utvärdering. Steg 2 (41-130-2011)

Sökande: Docent Charlotta Löfgren-Mårtensson, Centrum för professionsstudier, Malmö högskola

Medsökande: Professor Sven-Axel Månsson, doktorand Malin Lindroth, Malmö högskola

Projektperiod: 2012-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 1 860 000 kronor

Projektet ingår i Malin Lindroths doktorandprojekt och är en fortsättning på licentiatprojektet som inleddes 2010 (se s. 28). Syftet är att, med ungdomarna som viktiga medaktörer, utforma en modell för sex- och samlevnadsundervisning som är anpassad för SiS ungdomar och som är möjlig att implementera inom ramen för SiS ungdomsvård.

Treatment Repeaters in the Swedish Compulsory Addiction Treatment System (41-153-2011)

Sökande: Professor Stefan Morén, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet

Medsökande: Professor Lena Lundgren, Center for Addictions Research and Services, Boston, USA

Projektperiod: 2012-01-01–2014-12-31

Beviljade medel: 3 270 000 kronor

Projektets syfte är dels att identifiera och beskriva särskilda klientgrupper som återkommande är föremål för LVM-vård, dels att undersöka om vissa klientgrupper till följd av LVM-vård har större sannolikhet än andra att uppnå drogfrihet och förbättrade levnadsvillkor, genom att undersöka skillnader i utfall mellan första och tredje/fjärde tillfället av LVM-vård.

Publikationer:

Lundgren, L., Brännström, J., Armelius, B., Chassler, D., Morén, S., & Trocchio, S. (2012). Association between immigrant status and history of compulsory treatment in a national sample of individuals assessed for drug use disorders through the Swedish public welfare system. *Substance Use & Misuse*, 47(1), 67–77.

Grahn, R., Chassler, D., & Lundgren, L. (2014). Repeated Addiction Treatment use in Sweden: A National Register Database Study. *Substance Use & Misuse*, 49(13), 1764–1773.

Grahn, R., Lundgren, L. M., Chassler, D., & Padyab, M. (2015). Repeated entries to the Swedish addiction compulsory care system: A national register database study. *Evaluation And Program Planning*, 49, 163–171.

Hall, T., Chassler, D., Blom, B., Grahn, R., Blom-Nilsson, M., Sullivan, L., & Lundgren, L. (2015). Mortality among a national population sentenced to compulsory care for substance use disorders in Sweden: Descriptive study. *Evaluation And Program Planning*, 49, 153–162.

Padyab, M., Grahn, R., & Lundgren, L. (2015). Drop-out from the Swedish addiction compulsory care system. *Evaluation And Program Planning*, 49, 178–184.

2011

Betydelsen av öppenhet och strafftid för återfall i brott (41-226-2010)

Sökande: Docent Tove Pettersson, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2011-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 1 400 000 kronor + 500 000 kronor (se s. 21)

Sedan 1999 kan ungdomar som begår allvarliga brott dömas till sluten ungdomsvård som verkställs vid SiS. Tidigare forskning visar att sedan LSU infördes har strafftiderna för denna grupp ungdomar ökat. Då ingen villkorlig frigivning förekommer vid LSU är dessutom tiden ungdomarna vistas i låsta former påtagligt längre än innan reformen. Forskning har också visat att såväl långa strafftider som hög grad av inlåsning kan ha negativa effekter på risken för återfall i brott. Det är därför angeläget att studera sambandet mellan öppenhet och återfall i brott mer ingående och att försöka utreda strafftidernas betydelse för återfall i brott. Studiens huvudsyfte är således att undersöka på vilket sätt öppenhet under institutionstiden är relaterad till återfall i brott efter avtjänande av en dom till sluten ungdomsvård. Ytterligare ett syfte är att se om längre strafftid innebär en ökad risk för återfall i brott. Efter en tilläggsansökan kommer även intervjuer med dömda ungdomar att genomföras (projekt 41-091-2012). Syftet med intervjustudien är att få förståelse för hur ungdomarna upplever sin verkställighet, med särskilt fokus på permissioner och vägen fram till tiden efter verkställigheten.

Resursanvändning och kostnader för kvinnor med dubbeldiagnos i LVU- och LVM-vård. Hur påverkas kostnadsutfallet av insatser inom SiS-vård? (41-230-2010)

Sökande: Professor Mats Fridell, Institutionen för psykologi, Linnéuniversitetet

Medsökande: Fil.dr Tina Olsson, Linnéuniversitetet

Projektperiod: 2011-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 500 000 kronor

Syftet med studien är att undersöka och kvantifiera den potentiella samhällsekonomiska nyttan med att behandla kvinnor från Lundens LVM- och LVU-avdelningar med samtidigt beroendetillstånd och psykisk störning. Studien genomförs med metodiken Cost of Illness (COI) och bygger på befintliga data från tidigare studier på Lunden som kompletteras med olika registeruppgifter.

Publikationer:

Olsson, T. M., & Fridell, M. (2013). Women with co-occurring substance abuse and mental disorders in Sweden: a longitudinal study of criminal justice system involvement and costs. *Mental Health & Substance Use: Dual Diagnosis*, 6(3), 219–236.

Olsson, T. M. (2014). Productivity loss, victim costs and the intangible costs of crime: follow-up to a longitudinal study of criminal justice system involvement and costs of women with co-occurring substance abuse and mental disorders in Sweden. *Mental Health & Substance Use*, 7(2), 102–109.

En studie av en KBT-behandling i grupp med syfte att förbättra ungdomars psykosociala hälsa – specifikt psykisk ohälsa och missbruk (41-623-2010)

Sökande: Docent Anders Tengström, FORUM/ Maria Ungdom

Medsökande: Professor Steven Hayes, University of Nevada, USA

Projektperiod: 2011-01-01–2013-12-31

Beviljade medel: 3 000 000 kronor

Acceptance and Commitment Therapy (ACT) är en KBT-metod som visat goda resultat genom relativt korta ACT-interventioner på ett brett spektrum av (psykosociala) problem, som till exempel drogmissbruk, ångest, depression, samt självskadebeteende. Studien syftar till att utvärdera behandlingseffekter av en kort ACT-gruppbehandling (totalt 12 timmar) för ungdomar med psykiska problem och missbruk/riskbruk av alkohol eller droger, i både slutna och öppna behandlingsmiljöer. Studien kommer att genomföras parallellt i två organisationer: dels inom SiS där ungdomar är akutplacerade, under utredning eller behandling, dels på Maria Ungdom i Stockholm som en randomiserad kontrollerad studie. En pilotstudie genomfördes på fem SiS-institutioner under 2010 och visade positiva resultat, både med hänsyn till genomförbarhet och till utfall.

ADHD hos missbrukande kvinnor: Diagnos och behandling inom SiS (41-233-2010)

Sökande: Med.dr Clara Gumpert, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet

Medsökande: Med.dr, psykolog Åsa Eriksson, Karolinska institutet

Projektperiod: 2011-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 650 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att kartlägga förekomsten av ADHD hos missbrukande kvinnor som vårdas inom SiS (LVU/LVM) samt att utveckla och utvärdera ett träningsprogram för social färdighet hos denna grupp klienter.

I detta pilotprojekt utforskas möjligheten att genomföra ett träningsprogram anpassat för kvinnor med ADHD inom SiS LVM-vård.

Publikationer:

Engström H.-M., Hellner Gumpert, C., Heuchemer, B., & Stenberg, J. *ADHD i vardagen. Ett utbildningsmaterial från Statens institutionsstyrelse.*

2010

Vägen från utredning till åtgärd (2009/0017)

Sökande: Docent Verner Denvall, Institutionen för socialt arbete, Linnéuniversitetet

Medsökande: Doktorand Sofia Enell, IVOSA, Linnéuniversitetet

Projektperiod: 2010-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Undersökningens syfte är att studera hur utredningar som genomförs av SiS används i behandling på SiS särskilda ungdomshem eller av kommunens socialtjänst. I projektet undersöks förväntningar och uppfattningar om utredningar bland utrednings- och behandlingsansvariga inom SiS och socialtjänst, hur de uppfattar den unges delaktighet och hur de bedömer utredningarnas relevans i behandlingsarbetet. Projektets frågeställningar kommer att besvaras genom enkätundersökningar i två delstudier.

Delstudie 1 fokuserar på socialsekreterares och utredningsansvarigas förväntningar och uppfattningar kring utredningen. Delstudie 2 inriktas på hur mottagare av utredningen uppfattar dess konsekvenser för behandlingsarbetet. I båda delstudierna skattas den unges delaktighet av personalen hos SiS och i delstudie 2 även av socialsekreterare.

Publikationer:

Enell, S, Denvall, V (2013). *Från utredning till åtgärd. Utredningsplaceringar vid särskilda ungdomshem.* Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 3.

Enell, S. (2014). Banor i samhällsvården – en tvåårsstudie om unga som utretts på SiS-institution. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, s. 48–69.

Effekter av kognitiv träning på skolprestation och självreglering av beteenden (2007/0013) (2009/0018)

Sökande: Fil.dr Bert Jonsson, Institutionen för psykologi, Umeå universitet

Medsökande: Docent Anna Stigsdotter Neely, Institutionen för psykologi, Umeå universitet

Projektperiod: 2010-01-01–2012-12-31

Beviljade medel: 228 000 kronor (pilotstudie 2008), 2 450 000 kronor (doktorandprojekt)

Det övergripande syftet med projektet är att undersöka om träning av arbetsminnet för SiS ungdomar kan medföra bättre kognitiva och sociala funktioner. I en pilotstudie på två särskilda ungdomshem under 2008 konstaterades att ungdomarna accepterar att arbeta med datorbaserade träningsprogram. Totalt åtta behandlingshem ska ingå i denna utvidgade undersökning med syfte att studera effekter av minnesträning på arbetsminnet och skolrelaterade variabler som ordavkodning, läsförståelse, hörförståelse och matematik. Vidare är avsikten att studera effekterna av arbetsminnesträning på elevernas förmåga till förbättrad uppgiftsorientering och självbild/självkänsla.

Sexuellt risktagande bland tvångsomhändertagna ungdomar inom SiS – behovsanalys och modellkonstruktion (2009/0014)

Sökande: Professor Sven-Axel Månsson, Hälsa och samhälle, Malmö högskola

Medsökande: Doktorand Malin Lindroth, Malmö högskola, docent Lotta Löfgren-Mårtensson, Malmö högskola

Projektperiod: 2010-01-01–2011-12-31 (licentiatprojekt)

Beviljade medel: 1 600 000 kronor

Syftet med studien är att fördjupa kunskapen om erfarenheter av och reflektioner kring sexuellt risktagande bland tvångsomhändertagna ungdomar. Projektets empiri samlas in genom såväl kvantitativa som kvalitativa metoder. Den information som intervjuerna ger ska sedan ligga till grund för utformandet av en relevant och adekvat undervisningsmodell i sex- och samlevnadsfrågor för denna grupp ungdomar. Projektet fortsätter med en intervention (utbildning) och en utvärdering av den (se s. 24).

Publikationer:

Lindroth, M., Löfgren-Mårtensson, C., & Månsson, S.-A. (2012). Marginaliserad sexualitet? Tvångsomhändertagna ungdomars attityder, erfarenheter och handlingar. *Sociologiens forskningssupplement*, nr 31, s. 44–52.

Lindroth, M. (2013). *Utsatthet och sexuell hälsa: en studie om unga på statliga ungdomshem*. Doktorsavhandling, Malmö högskola.

Lindroth, M., & Löfgren-Mårtensson, L. (2013). Sexual chance taking: A qualitative study on sexuality among detained youths. *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 18(5), 335–342.

Lindroth, M., Tikkanen, R., & Löfgren-Mårtensson, L. (2013). Unequal sexual health – Differences between detained youth and their same aged peers. *Scandinavian Journal of Public Health*, 41(7), 722–728.

Lindroth, M. (2014). Sex Education and Young People in Group Homes: Balancing Risks, Rights and Resilience in Sexual Health Promotion. *Sex Education: Sexuality, Society And Learning*, 14(4), 400–413.

Löfgren-Mårtenson, C., Lindroth, M., & Månsson, S.-A. (2013). *Det är vårt risken. Unga inom SiS och sexuell hälsa*. Statens institutionstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 6.

Läs- och skrivsvårigheters inverkan på begåvningsbedömning och andra kognitiva störningar i två samspel av inskrivna på LVM-hem och ungdomshem (2009/0012)

Sökande: Leg. psykolog, fil.dr Idor Svensson, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, Linnéuniversitetet

Medsökande: Leg. psykolog, professor Mats Fridell, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, Linnéuniversitetet

Projektperiod: 2010-01-01–2012-12-31

Beviljade medel 2 250 000 kronor

Syftet med studien är att utreda läs- och skrivförmågan hos ungdomar och vuxna missbrukare som vistas på institution vid tiden för undersökningen. För dem som har svårigheter med att läsa och skriva erbjuds ett manualbaserat behandlingsprogram. Interventionerna har som avsikt att träna avkodning och läsförståelse genom specifika träningsprogram och kompensatoriska hjälpmedel samt att öka motivationen för skriftspråkliga aktiviteter.

Studien genomförs på tre LVM-hem med totalt 40–50 deltagare i interventionsgruppen.

En pilotstudie av ACT inom SiS ungdomsvård i syfte att förbättra ungdomars psykosociala hälsa – specifikt psykisk ohälsa och missbruk (2009/0025)

Sökande: Med.dr Anders Tengström, FORUM/Maria Ungdom

Projektperiod: 2010-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: 950 000 kronor

Studiens syfte är att utvärdera behandlingseffekter av ACT – att hantera stress och främja hälsa, för ungdomar med psykiska problem och missbruk/riskbruk av alkohol eller droger. Medel beviljades för en pilotstudie på någon/några SiS-institution/-er i form av en kvasiexperimentell studie där ACT genomförs som intervention på vissa institutioner medan andra fungerar som kontroller. Pilotstudien ska ge svar på genomförbarhet och hur behandlingsmetoden uppfattas av ungdomar och personal.

2009

Ungdomsbrottslingar, skolan och lärande (2008/0007)

Sökande: Fil.dr Martin Hugo, Högskolan i Jönköping

Medsökande: Professor Tomas Kroksmark, Högskolan i Jönköping

Projektperiod: 2009-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 2 100 000 kronor

Studien syftar till att utveckla djupare kunskap om hur ungdomarnas skolsituation ska kunna förbättras genom insatser som görs inom den skolförlagda delen under deras vistelsetid på de särskilda ungdomshemmen. En övergripande frågeställning är: Hur kan lärandesituationer arrangeras så att eleverna utvecklar intresse för skola och utbildning, blir motiverade för lärande, upplever meningsfullhet i studiesituationen?

Studien planeras i tre delar: I del 1 kartläggs skolverksamheten på samtliga särskilda ungdomshem. I del 2 riktas fokus mot ungdomarna och deras skolerfarenheter, erfarenheter av studier och lärande, motivation, lärandekapacitet och framtidsmål för studier. I del 3 ska ett antal elever och lärare följas under cirka ett och ett halvt år för att beskriva och analysera samspelet mellan lärare och ungdomar när det gäller ungdomars studier.

Publikationer:

Backlund, Å., Ekberg, M., Hugo, M., Isaksson, J., & Strand, A.-S. (2012). Skolsocialt arbete – En angelägenhet för alla? *Socionomen*, nr 2/2012.

Hugo, M. (2010). *Skolverksamheten inom SiS 2009*. Statens institutionsstyrelse: Allmän SiS-rapport 2010:4.

Hugo, M. (2011). När skolans lärande saknar mening. *Pedagogiska magasinet*, nr 2, 2011.

Hugo, M. (2012). När skolans lärande saknar mening. I: L. Mathiasson (red.), *Uppdrag Lärare – en antologi om status, yrkesskicklighet och framtidsdrömmar*. Pedagogiska magasinets skriftserie, nr 9: Lärarförbundets Förlag.

Hugo, M. (2013). *Meningsfullt lärande i skolverksamheten på särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 1.

Domar i LVU- och LVM-mål. En rättssäkerhetsstudie (2008/0010)

Sökande: Docent Gustav Svensson, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2009-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: 1 010 000 kronor

Studien syftar till att undersöka domstolspraxis angående lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Undersökningen ska analysera och ta ställning till vilken betydelse denna praxis har i ett rättssäkerhetsperspektiv. Medför den fortlöpande tillämpningen av LVU och LVM att normer utbildas i domstolarnas domar till gagn för rättssäkerheten eller präglas rättstillämpningen av synen att varje fall är unikt, varför tidigare

praxis bedöms vara av underordnad betydelse? Undersökningen sker bland annat mot bakgrund av forskningsresultat enligt vilka aktörerna i förvaltningsdomstolarna tar stor hänsyn till de sociala myndigheternas tankar om vad som är bäst för den enskilde i barn- och missbruksvård på bekostnad av ett mer strikt rättsligt förhållningssätt.

I projektet analyseras samtliga domar som Regeringsrätten meddelat angående LVU och LVM sedan 1982. Vidare undersöks de domar angående LVU och LVM som under en viss tidsperiod meddelats vid en kammarrätt och två länsrätter. Även tjänstemän vid socialnämnder intervjuas.

Publikationer:

Svensson, G. (2011). Barnets bästa och rättssäkerheten i LVU-mål. I: Jan Fridthjof Bernt m.fl. (red.), *Festskrift till Lotta Vahlne Westerhäll*, s. 387–405. Stockholm: Santérus förlag.

Svensson, G. (2011). Högsta förvaltningsdomstolen och LVU. *Nordisk socialrättslig tidskrift*, nr 3–4, s. 53–94.

Svensson, G. (2012). *Högsta förvaltningsdomstolen och tvångsvården. Om betydelsen i rätts-säkerhetshänseende av domstolens domar angående LVU och LVM*. Norstedts juridik.

Kampen om skolarbetet på särskilda ungdomshem (2008/0003)

Sökande: Fil.dr David Wästerfors, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2009-01-01–2011-12-31

Beviljade medel: 1 700 000 kronor

Projektets syfte är att undersöka när och hur undervisningen på särskilda ungdomshem hindras eller avbryts samt när och hur den på motsatt sätt återupprättas eller fortskrider. Frågeställningarna adresserar både strukturella aspekter (vilken plats och funktion har skolarbetet i den institutionella ordningen, vilka resurser finns för skolarbetet samt hur relateras elevers undervisning till institutionernas vardag och behandlingsverksamhet?) och situationella aspekter (hur samspelar personal och elever när skolarbetet avbryts respektive fortskrider, vilka kontextuella aspekter aktualiseras i detta samspel, samt hur förklaras "kampen om skolarbetet" av aktörerna själva?).

Den teoretiska inramningen utgörs av ett symboliskt-interaktionistiskt perspektiv, omfattande begrepp från ett flertal välkända och aktuella interaktionistiska teorier med institutionell relevans. Metodmässigt kombineras strukturerade intervjuer, längre samtalsintervjuer, dokumentanalys och fältobservationer.

Publikationer:

Wästerfors, D. (2011). "Disputes and going concerns in an institution for 'troublesome' boys". *Journal of Contemporary Ethnography*, (1), 39–70.

Wästerfors, D. (2012). "Analyzing Social Ties in Total Institutions". *Qualitative Sociology Review*, VIII(2), 11–27.

Wästerfors, D., & Åkerström, M. (2012). "Moraliteter i svensk ungdomsvård". I: Pettersson, L. & Pettersson, T. (red.), *Kontrollens variationer*. Lund: Studentlitteratur.

Wästerfors, D. (2013). "Fragments of home in youth care institutions", in Kusenbach, M., Paulsen, K., Milligan, M. (red.), Home. *International Perspectives on Culture, Identity, and Belonging*. Frankfurt, New York, Oxford: Peter Lang International Academic Publishers.
Wästerfors, D. (2014). *Lektioner i motvind: om skola för unga på institution*. Malmö: Égalité.

2008

Etnicitet, kön, pojkar och unga män i institutionsbehandling (2007/0002)

Sökande: Fil.dr Sabine Gruber, Tema Etnicitet, Linköpings universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: I 330 000 kronor

Studiens övergripande syfte är att utveckla kunskap om vilka föreställningar om etnicitet och kön som genomsyrar ungdomshemmens institutionella praktiker. Studien undersöker hur etnicitet och kön blir betydelsebärande i den vård och behandling som bedrivs vid SiS särskilda ungdomshem och vilka konsekvenser detta får för den konkreta praktiken. De frågor som studien ska besvara är: Hur är institutionspersonalens förståelse av pojkar/unga män relaterad till etnicitet och kön? Hur får förståelsen av etnicitet och kön betydelse för de åtgärder som vidtas? På vilket sätt är uppfattningar om "svenskhet" av betydelse för personalens handlande och interaktioner med ungdomarna?

Genom deltagande observation och intervjuer med personal på 5–6 institutioner avser projektet att identifiera hur etnicitet och kön via personalens handlande, reflektioner och definitioner av den sociala världen tillskrivs betydelse och tar konkret form i institutionernas vardagliga praktik.

Publikationer:

Gruber, S. (2013). *Etnicitet och kön på SiS särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 7.

Samspel och följsamhet – om behandlingssamarbete och manualer (2007/0007)

Sökande: Professor Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2010-12-31

Beviljade medel: I 680 000 kronor

Syftet är att studera hur samspelet mellan personal och ungdomar gestaltar sig på två avdelningar på två olika institutioner som arbetar med påverkansprogram, fast med olika betoning på manualiserade riktlinjer och på relationsskapande miljöterapi. En teoretisk modell används, som baseras på tanken att kommunikation i behandlingssituationer kan förstås som ständigt pågående förhandlingssituationer, där behandlare och behandlad kontinuerligt förhandlar om mål och metod och om hur den gemen-

samma verkligheten kan förstås. Med denna förståelsemodell kan man se det långsiktiga målet för behandlingen som en utveckling av klientens mentaliseringsförmåga, förmågan att förstå både sina egna handlingar och andras ur ett metakognitivt perspektiv.

Publikationer:

Gradin Franzén, A., & Aronsson, K. (2013). Teasing, laughing and disciplinary humor: Staff-youth interaction in detention home treatment. *Discourse Studies*, 15(2), 167–183.

Gradin Franzén, A. (2014). Responsibilization and discipline: subject positioning at a youth detention home. *Journal of Contemporary Ethnography*. doi:10.1177/0891241613520455

Gradin Franzén, A. (2014). *Disciplining Freedom: Treatment dilemmas and subjectivity at a detention home for young men*. Doktorsavhandling, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet

God vård? En rättssäkerhetsstudie om ungas rättsliga villkor på institution (2007/0009)

Sökande: En rättssäkerhetsstudie om ungas rättsliga villkor på institution (2007/0009)

Sökande: Jur.dr Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Doktorand Elisabeth Eneroth, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2009-12-31

Beviljade medel: 1 180 000 kronor

Syftet med projektet är att undersöka ungas rättsliga ställning och handlingsmöjligheter vid en placering på institution på frivillig basis eller tvångsbasis, med särskilt fokus på socialtjänstens verksamhet utanför institutionen, samt att utifrån en offentligrättslig ansats analysera de rättsliga relationerna mellan institutionen, övrig socialtjänst och den unge under placeringen. Projektet består av en undersökning av ungas formella rättssäkerhet i betydelsen förutsebarhet och sakliga hänsyn vid det formella beslutsförfarandet hos socialtjänsten under institutionsplaceringen. Vidare ska en studie ske av föreliggande uppdragsavtal om placering. Spörsmål rörande problematiken med blandade inslag av privat och offentlig verksamhet i socialtjänstens övergripande vårdansvar ska behandlas. Centrala social- respektive förvaltningsrättsliga begrepp för de aktuella verksamheterna ska utredas. Slutligen ska en förklaringsmodell formuleras, som synliggör och förklarar rättsområdets konstruktion avseende det formella beslutsförfarandet rörande den unges vård, dels på socialtjänst-, dels på institutionsnivå.

Det övergripande syftet med modellen är att tillgodose främst ett föreliggande praktiskt intresse. Detta intresse kan formuleras som en fråga: Hur ska verkställigheten av ett beslut om vård av unga på institution rättsligen regleras och organiseras, för att samtidigt tillgodose kravet på rättssäkerhet, ändamålsenlighet samt praktisk genomförbarhet?

Publikationer:

Eneroth, E. (2013). *Young Persons in Homes for Care or Residence: Competing Deep Structures in the Periphery of Law*, JFT, 1/2013, 1–10.

Eneroth, E. (2013). *Könsneutrala rättsregler i samband med vård av unga utom hemmet i teori och praktik. Några reflektioner av en universitetslärare*, JFT 2/2013, s. 1–6.

Eneroth, E. (2014). *Unga på hem för vård eller boende: om rättssäkerhet, legitimitet och tillit vid beslut om ungas vård*. Doktorsavhandling, Juridiska fakulteten, Lunds universitet.

Eneroth, E. (2015). *Om rättsordningens tillitsskapande funktion och förmåga. Mot en humanistisk rättsvetenskap*. JFT, 1, s. 83–90.

Hur, när och för vem används tvångsvård? (2007/0020)

Sökande: Fil.dr Jessica Palm, SoRAD, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Jessica Storbjörk, SoRAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 2008-01-01–2008-12-31

Beviljade medel: 863 000 kronor

Syftet är att undersöka hur, när och för vem tvångsvård enligt LVM används. Ett mer specifikt syfte är att analysera vilka som tvångsvårdas i jämförelse med vilka som vårdas inom den frivilliga missbrukarvården – vad predicerar intag till tvångsvård? Olika faktorer som kan vara avgörande för intag, egenskaper hos klienterna inklusive deras syn på behandling och kommuntillhörighet kommer att undersökas. Ett ytterligare syfte är att analysera hur olika aktörer (med särskilt fokus på socialtjänsten och hur olika kommuner skiljer sig åt) resonerar i specifika LVM-ärenden och, på ett mer generellt plan, om och när och för vilka tvångsvård enligt LVM ska användas i relation till andra insatser som står till buds.

Tre redan insamlade material kommer att analyseras: 1) 1 865 intervjuer med/registeruppgifter om klienter/patienter i Stockholms läns missbrukarvård som jämförs med 2) SiS DOK-intervjuer med LVM-klienter där liknande frågor ställts om klienternas situation och 3) ett omfattande kvalitativt observations- och intervjuer material från Vårdkedjeprosjektets utvärdering (nedan) där frågor om när LVM ska användas, hur olika klientgrupper ska hanteras, etiska dilemman och ansvarsområden för olika aktörer aktualiserats i aktuella LVM-ärenden och i generella resonemang. Ett fåtal kompletterande intervjuer kommer att göras.

Publikationer:

Palm, J. (2009). "Man får inte suppa ihjäl sig enligt svensk lagstiftning!" Svenska socialarbetares tal om bruket av tvångsvård. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift*, 26(3), s. 277–293.

Storbjörk, J. (2010). *Vem tvångsvårdas? Utmärkande drag för tvångsvårdade respektive frivilligt vårdade personer med alkohol- och narkotikaproblem*. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 27(1), 19–46.

Betydelsen av etnicitet vid särskilda ungdomshem – en sociologisk undersökning (2007/0015)

Sökande: Professor Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet
Medsökande: Doktorand Goran Basic, Sociologiska institutionen, Lunds universitet
Projektperiod: 2008-01-01–2011-12-31 (doktorandprojekt)
Beviljade medel: 1 680 000 kronor

Innebörden av etnicitet och etnisk bakgrund är inte längre entydig i dagens Sverige. Undersökningen avser att urskilja vilken betydelse ungdomars etniska identitet ges i praxis, av såväl ungdomar som personal på särskilda ungdomshem. En viktig utgångspunkt är att etnisk identitet inte alltid är närvarande som något väsentligt för en grupp eller individ. I undersökningen ska därför etnicitet studeras empiriskt genom att urskilja hur identiteter och kategoriseringar aktualiseras, markeras och formeras.

I undersökningen uppmärksammas vad som sägs eller gestaltas icke-verbalt, hur detta uttrycks, när det uttrycks samt i vilka situationer etnicitet implicit eller explicit synliggörs. Det teoretiska perspektivet utgörs av en etnometodologiskt influerad interaktionism. Det empiriska materialet består dels av etnografiskt fältarbete, dels av samtalsintervjuer. Förutom institutionens vardag, där personalkonferenser och möten med andra yrkesrepresentanter och anhöriga ingår, ämnar man följa ungdomarnas skolarbete och fritid, personalens omsorgs- samt motivations- och behandlingsprogram.

2007

Kön och behandlingsarbete inom tvångsvården (2006/0060)

Sökande: Fil.dr Leili Laanemets, Hälsa och samhälle, Malmö högskola
Projektperiod: 2006-11-15–2007-12-31
Beviljade medel: 743 000 kronor

Studiens syfte är att se hur flickor och pojkar respektive kvinnor och män bemöts utifrån ett jämställdhetsperspektiv, hur personalen beskriver sitt arbete utifrån kön/genus samt i vilka situationer som kön-/genusstrukturer bekräftas, respektive utmanas. Forskarna ska följa arbetet vid ett antal avdelningar inom såväl ungdoms- som missbruksvården (sju respektive tre avdelningar). Dessutom ska en enkät med frågor om vård och kön skickas till SiS personal.

Publikationer:

Laanemets, L., & Kristiansen, A. (2008). *Kön och behandling inom tvångsvård. En studie av hur vården organiseras med avseende på genus*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Institutionaliserade behandlingsprinciper vid vård av ungdomar med social problematik: Inventering och utfall (2006/0002)

Sökande: Professor Lars Oscarsson, BSR, Örebro universitet

Projektperiod: 2007-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 820 000 kronor

Ambitionen är att förändringsinsatser inom socialt arbete ska genomsyras av ett evidensbaserat förhållningssätt. Inom SiS verksamhetsområde har miljöterapi fortfarande en relativt stark förankring. Miljöterapi och terapeutiska samhällen betraktar den totala organisationen som förändringsagent och verksamheterna kan därför uppfattas som alltför diffusa och svåroperationaliserade för att passa in i en evidensbaserad praktik. Syftet med projektet är att studera frågan om såväl miljöterapi-baserade institutioner/avdelningar som institutioner/avdelningar som inte säger sig arbeta miljöterapeutiskt på SiS särskilda ungdomshem, organiserar behandlingen på basis av generella och/eller för vald teori och metod essentiella behandlingsprinciper.

Forskningsfrågorna är: Vilka essentiella behandlingsprinciper uttrycks i miljöterapi- respektive icke-miljöterapiinstitutioners behandlingsprogram? Hur väl är dessa principer förankrade i det praktiska arbetet? Vilka problem eller möjligheter finns när det gäller att upprätthålla behandlingsprinciperna på institutionerna – och är behandlingsutfallet för ungdomarna relaterat till dessa behandlingsprinciper?

Publikationer:

Ahonen, L. (2012). *Changing behaviors or behavioral change? A study of moral development and transbehavioral processes in juvenile institutional care*. Doktorsavhandling i socialt arbete, Fakulteten för humaniora och socialvetenskap, Örebro universitet.

Ahonen, L., & Degner, J. (2014). Working with complex problem behaviors in juvenile institutional care: staff's competence, organizational conditions and public value. *International Journal Of Prisoner Health*, 10(4), 239–251

Effektutvärdering av förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats på SiS institution (2006/0029)

Sökande: Docent Marie Sallnäs, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 2007-01-01–2010-12-30

Beviljade medel: 2 870 000 kronor

Projektet inbegriper en utvärdering av ett försök med förstärkt vårdkedja för ungdomar som lämnar särskilda ungdomshem: det så kallade MVG-projektet (Motverka våld och gäng). Utvärderingen har en kvasiexperimentell design och bygger på jämförelser mellan en kontrollgrupp av ungdomar som inte blivit föremål för förstärkt vårdkedja och en grupp ungdomar som fått denna insats. En kontrollgrupp skapas av cirka 200 ungdomar från de aktuella projektkommunerna, som skrivits ut från SiS institutioner innan vårdkedjor började användas. Experimentgruppen utgörs av ungdomar som va-

rit föremål för vårdkedja. Som effektmått ska framför allt uppgifter från ADAD användas, men även registeruppgifter ska inhämtas.

Ungdomarna kommer att följas genom data från inskrivning vid institution, utskrivning och uppföljning ett år efter utskrivning. Utifrån detta material kan slutsatser dras om huruvida eventuella skillnader i livssituation föreligger mellan de bägge grupperna av ungdomar, och om dessa skillnader kan hänföras till om de fått vårdkedjeinsats eller inte.

Publikationer:

Lundström, T., Sallnäs, M., & Andersson Vogel, M. (2012). *Utvärdering av en förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats vid SiS-institution*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 2.

Andersson Vogel, M. (2012). *Särskilda ungdomshem och vårdkedjor. Om ungdomar, kön, klass och etnicitet*. Doktorsavhandling, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Utvärdering av SiS Komet (2007/0026)

Sökande: Docent Kerstin Svensson, Lunds universitet, Socialhögskolan

Projektperiod: 2007-10-01–2009-12-31

Beviljade medel: 823 500 kronor

Inom SiS pågår ett arbete att anpassa en version av föräldraträningsprogrammet Komet till SiS-Komet. Projektet syftar till att följa och utvärdera programmet i sin SiS-utformning. I en första del av projektet har forskarna följt processen med att implementera programmet i en ny och speciell verksamhet. SiS-ungdomars familjer har andra förutsättningar än familjerna i tidigare Kometprogram har haft; familjerna har ofta andra problem utöver en problematisk tonåring, en stor del av ungdomarna har utländsk bakgrund och föräldrarna behärskar inte alltid svenska språket. Ett viktigt område är föräldrars möjligheter att träna på programmet när deras ungdom bor på institution, eventuella språksvårigheter och kanske bristande motivation när ungdomen vårdas mot deras vilja.

Publikationer:

Ponnert, L., & Svensson, K. (2008). *Att starta ett program. Första steget i arbetet med SiS-Komet*. Statens institutionsstyrelse: SiS följer upp och utvecklar, nr 4.

Ponnert, L., & Svensson, K. (2011). När förpackade idéer möter organisatoriska villkor. *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 3, s. 168–185.

Ponnert, L. (2012). *Komet på särskilda ungdomshem. Organisationens, föräldrarnas och socialtjänstens perspektiv*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 8.

2006

Kvalitetsfaktorer vid överlämning av utredningsresultat med psykologiska, psykiatriska och sociala data till klient, socialtjänst och behandlingspersonal i LVM-vård (2005/0023) (2007/0019)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för psykologi, Lunds universitet

Medsökande: Fil.dr Arne Gerdner, Mittuniversitetet, Östersund samt fil.dr Robert Holmberg, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2009-12-31

Beviljade medel: I 825 000 kronor

Syftet med projektet är att se om en utredning i sig kan betraktas som en intervention och mätas avseende klienternas anpassning, vid uppföljning inom ett år efter utskrivning. Därutöver är syftet att studera hur patient, kontaktpersoner och socialsekreterare förstår presentationen av utredningsmaterialet vid aktuella behandlingskonferenser och att efter konferensen genom intervju med parterna få en bild av vad som upplevs värdefullt, svårförståeligt eller onödigt. Utifrån detta är tanken att komma med förslag till förbättringar. Ett annat syfte är att utarbeta förslag, möjligen i manualform, för hur överlämningsprocessen kan utvecklas när utredning blir ett integrerat inslag också vid andra LVM-hem.

En studie av LVM-vård och frivillig vård med DOK-systemet som bas (2005/0008)

Sökande: Professor Håkan Jenner, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: I 100 000 kronor

Publikationer:

Anderberg, M., & Dahlberg, M. (2006). Vad är det vi mäter och vad vill vi åstadkomma? – En diskussion om utvärdering av missbrukarvården, *Socialt perspektiv*, s. 1–2.

Anderberg, M., & Dahlberg, M. (2007). Interbedömarreliabilitet – ett tillförlitligt mått på standardiserade intervjuer? En studie av DOK-intervjun. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift*, 24(1), s. 45–58.

Anderberg, M., & Dahlberg, M. (2009). *Strukturerade intervjuer inom missbruksvården – som en grund för kunskapsutveckling*. Växjö University Press: Akademisk avhandling, Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete, Växjö universitet.

Dahlberg, M., & Anderberg, M. (2008). Strukturerade intervjuer som underlag för utvärdering och forskning – några metodologiska aspekter. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, s. 98–114.

Hur formas och genomförs socialtjänstens insatser efter avslutad LVM-vård? (2005/0002)

Sökande: Docent Bengt Svensson, Hälsa och samhälle, Malmö högskola

Medsökande: Doktorand Weddig Runquist, Malmö högskola

Projektperiod: 2006-01-01–2008-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Studien avser att undersöka socialtjänstens planerade och faktiskt genomförda eftervårdsinsatser (arbete, sysselsättning, bostad, behandling) efter det att LVM-vården har upphört. En väsentlig frågeställning är vad som styr dessa val och hur valen motiveras samt i vilken mån klientens egna önskemål beaktas. Studien omfattar män och kvinnor som är intagna med stöd av 4 § LVM en given dag eller vars omedelbara omhändertagande övergår i § 4-vård. Elva institutioner ingår och klientantalet uppskattas till cirka 100. För alla klienter hämtas socialtjänstens planerade eftervårdsinsatser. Ett urval om cirka 30 klienter intervjuas om sina önskemål inför eftervården. Planerade och faktiskt genomförda insatser följs upp sex månader efter LVM. Socialsekreterarna telefonintervjuas och samma urval klienter intervjuas om hur eftervården blev i verkligheten.

Publikationer:

Runquist, W. (2012). *Legitimering av tvångsvård. Klienter och deras socialsekreterare om LVM*. Avhandling i socialt arbete, Lunds universitet. Malmö: Égalité.

En utvärdering av ADAD rörande flickors psykiska och somatiska hälsa (2005/0015)

Sökande: Fil.dr Margit Wångby, Institutionen för psykologi, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 250 000 kronor

Syftet med projektet är att genomföra en validering av den svenska versionen av ADAD, Adolescent Drug Abuse Diagnosis, i dess användning för intervjuer med flickor som placerats på särskilda ungdomshem. Fokus ligger på psykisk hälsa. Valideringen kommer att göras med hjälp av ett sampel av flickor som vårdats på Lundens ungdomshem och där genomgått en omfattande klinisk utredning.

Publikationer:

Wångby-Lundh, M., & Klingstedt, M.-L. (2011). *Validering av området psykisk hälsa i ADAD för flickor med svåra missbruksproblem*. Rapport, tillgänglig på SiS webbplats.

Utvärdering av förstärkt vårdkedja inom ungdomsvården (processutvärdering) (2006/0030)

Sökande: Professor Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-10-01–2009-02-01

Beviljade medel: 2 126 000 kronor

Syftet är att beskriva och utvärdera försöket med förstärkt vårdkedja inom ungdomsvården, det så kallade MVG-projektet (Motverka våld och gäng). Bakgrunden till försöket med förstärkt vårdkedja är de svårigheter som ungdomar står inför då de avslutat sin vårdperiod vid SiS och ska klara sig i tillvaron utanför institutionens ram. Ofta brister samarbetet mellan de olika myndigheter som är involverade i att stödja ungdomarna. En central del i projektet är därför att tillsätta särskilda samordnare som har i uppgift att utgöra en länk mellan ungdomarna, deras familjer och inblandade myndigheter. Fokus i den föreliggande utvärderingen ligger på initieringen och genomförandet av försöket – processen – utifrån de olika aktörernas perspektiv.

Publikationer:

Basic, G. (2009). *Vi är fortfarande kompetenta! Röster från socialtjänsten om ett samarbetsprojekt i ungdomsvården*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:1.

Basic, G. (2009). *Uppskattning, kritik och förväntan – i ungdomars berättelser om ett samarbetsprojekt i ungdomsvården*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:2.

Basic, G. (2009). *Uppskattning, kritik och jämförelse – Projektet utifrån institutionspersonalens perspektiv*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:3.

Basic, G. (2009). *Engagerad fixare eller ytterligare en person som "bara pratar"? Mödrars röster om samordnare i ungdomsvården*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:4.

Basic, G. (2010). *Etnicitet i ungdomsvården – yrkesverksammars och ungdomarnas muntliga framställningar*. Statens institutionsstyrelse: SiS följer upp och utvecklar 2010:1.

Basic, G. (2012). *Samverkan blir kamp. En sociologisk analys av ett projekt i ungdomsvården*. Avhandling, Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Basic, G. (2013). Etnifierad övervakning och social kontroll på ungdomsvårdsinstitutioner. I: Petersson A. & Åkerström, M. (red.), *Den sorterande ordningsmakten – Studier av etnicitet och polisiär kontroll*, s. 177–200. Malmö: Bokbox Förlag.

Basic, G., Thelander, J., & Åkerström, M. (2009). *Vårdkedja för ungdomar eller professionella? En processutvärdering av projektet "Motverka våld och gäng"*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport 2009:5.

Åkerström, M. (2011). Möteskultur i ungdomsvården. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3, s. 186–204.

Åkerström, M., & Wästerfors, D. (2012). Moraliteter i svensk ungdomsvård. I: Pettersson, L. & Pettersson, P., *Kontrollens variationer*. Lund: Studentlitteratur, s. 69–85.

Sociologiska perspektiv på ungdomshemmens konflikthantering (2005/0022)

Sökande: Professor Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Fil.dr David Wästerfors, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2008-12-31

Beviljade medel: 1 710 000 kronor

Syftet med projektet är att studera konflikter och konflikthantering inom ungdomsvården i ett sociologiskt perspektiv. Det vill säga att beskriva och analysera konflikters tillblivelse, eskalering och eventuella de-eskalering som sociala fenomen. Konflikter är beroende av sociala sammanhang och studien erbjuder en alternativ tolkning av konflikter som inte enbart beroende av individuella egenskaper eller tillkortakommanden.

Studien baseras på etnografiskt material (observationer, intervjuer) och dokument från ett öppet ungdomshem för pojkar samt jämförande material från två andra enheter. Det främsta materialet består av fältanteckningar från forskarens närvaro på (och samspel med) fältet.

Publikationer:

Wästerfors, D. (2009). *Konflikthantering i ungdomsvård ur ett sociologiskt perspektiv*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 3.

Wästerfors, D. (2009). Trouble-Makers and Interactionism: Reconsidering Quarrels in Institutions for Juvenile Delinquents. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 10, 18–36.

Wästerfors, D. (2011). Disputes and Going Concerns in an Institution for "Troublesome" Boys. *Journal of Contemporary Ethnography*, 40(1), 39–70.

Wästerfors, D. (2012). "Analyzing Social Ties in Total Institutions". *Qualitative Sociology Review*, VIII(2), 11–27.

Wästerfors, D. & Åkerström, M. (2012). "Moraliteter i svensk ungdomsvård". I: Pettersson, L. & Pettersson, T. (red.), *Kontrollens variationer*. Lund: Studentlitteratur.

Wästerfors, D. (2013 in press). "Fragments of home in youth care institutions". Kusenbach, M., Paulsen, K. & Milligan, M. (red.), *Home – Place – Community: International Sociological Perspectives*. Frankfurt, New York, Oxford: Peter Lang International Academic Publishers.

2005

Utslussning av LVM-klienter – eftervårdsinsatser ur socialtjänstens och missbrukarnas perspektiv (2005/0009)

Sökande: Fil.dr Mats Ekendahl, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 2006-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 1 559 797 kronor

Projektet består av två delstudier. I delstudie 1 intervjuas cirka 30 socialsekreterare som handlagt ärenden i Stockholms och Västmanlands län angående klienter som vårdats med stöd i § 4 LVM under år 2005 om sina bedömningar om klienternas vårdbehov. Såväl äldre (30–44 år) alkoholkroniker som yngre (20–29 år) narkomaner ska ingå i klientgrupperna. Klienter som fått eftervårdsinsatser och sådana som inte fått eftervård inkluderas i urvalet.

I delstudie 2 undersöks en grupp "återkommare" som för tillfället är på en LVM-institution. Definitionen på återkommare är klienter som har minst andra LVM-placeringen sedan 2001. Dessa intervjuas om sina erfarenheter av eftervård i samband med tidigare LVM-ingripanden. Klienterna ska vara på någon av institutionerna Älvgården, Ekebylund, Frösö eller Gudhemsgården.

Publikationer:

Ekendahl, M. (2007). Aftercare and Compulsory Substance Abuse Treatment: A Venture with Potential? *Contemporary Drug Problems*, 34/Spring 2007, 137–161.

Ekendahl, M. (2008). Alcohol Abuse, Compulsory Treatment and Successive Aftercare: A Qualitative Study of Client Perspectives. *International Journal of Social Welfare*, 17, 1–10.

Psykisk störning, andra risk-/skyddsfaktorer och våldsbenägenhet hos samhällsomhändertagna ungdomar, deras familjer och släkt (2004/0007)

Sökande: Docent Niklas Långström, Centrum för våldsprevention, Karolinska institutet

Medsökande: Docent Paul Lichtenstein, Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik, Karolinska institutet och docent Martin Grann, Centrum för våldsprevention, Karolinska institutet

Projektperiod: 2005-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 100 000 kronor i planeringsanslag

Studien tar sin utgångspunkt i risk- och skyddsfaktorer för våldsproblem hos ungdomar. Syftet är att studera förekomst av psykiska problem, missbruk och kriminalitet hos släktingar till våldsbenägna ungdomar liksom ett antal andra potentiella risk- och skyddsfaktorer hos ungdomarna. Sådana är antisocial historia, psykisk hälsa, antisociala kamratmiljöer, familjrelationer, sociodemografiska faktorer, fysisk hälsa, temperament, drogbruk, skolrelaterade frågor. Man studerar tre olika populationer: våldsbenägna ungdomar inom SiS ungdomsvård och i normalpopulationen samt ungdomar

utan känd våldsproblematik från normalpopulationen. Risk- och skyddsfaktorer relateras till longitudinellt utfall avseende brott, slutenvårdskrävande psykisk störning/missbruk, olyckor, fysisk sjukdom och överdödlighet. Genom släktanalyser ska gen- och miljöinteraktion studeras.

Föreställningar om sociala problem, åtgärder och samarbete hos ungdomar, föräldrar, socialsekreterare och institutionspersonal (2004/0015)

Sökande: Docent Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2005-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Studiens syfte är att undersöka förutsättningarna för att etablera ett behandlingssamarbete med föräldrarna till ungdomar som vårdas på särskilda ungdomshem, genom att studera föreställningar om orsaker till ungdomars sociala problem, möjligheter att påverka problem genom behandling eller andra åtgärder och synen på samarbete hos fyra olika aktörer: pojken själv, hans föräldrar, kontaktpersonerna på ungdomshemmet och socialsekreteraren som handlägger ärendet. Tjugo pojkar från fyra ungdomshem kommer att följas med intervjuer vid två tillfällen, liksom deras föräldrar, kontaktpersonerna och socialtjänsten. Endast LVU-placerade pojkar ingår. Utfallsdata för kriminalitet och annan asocialitet hämtas från olika register.

En påtvingad relation – en studie av kontaktmannaskapet inom LVM-vården (2004/0005)

Sökande: Fil.dr Anette Skärner, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Medsökande: Fil.dr Leila Billquist, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2005-01-01–2007-06-30

Beviljade medel: 1 065 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att studera kontaktmannaskapets utövande och villkor inom LVM-vården. Att närmare ringa in fenomenet, urskilja dess framträdelseformer och bärande element samt utveckla den teoretiska förståelsen är en viktig del i studien. I detta ingår också att undersöka om – och i så fall hur – man i en tvångssituation kan utveckla en bärande relation, det vill säga en relation mellan behandlare och klient som kan leda till en för klienten gynnsam förändring. Några centrala frågeställningar är: Hur gestaltar sig kontaktmannaskapet i de studerade praktikerna? Vilken roll har det i förhållande till övriga insatser? Hur upplever och värderar klienterna relationen till sina kontaktpersoner och det som erbjuds i denna relation? Hur samspelar det som sker i kontaktmannarelationen med övrig verksamhet på institutionerna? Vilken roll och betydelse tillskriver aktörerna tvånget och hur hanteras detta i organisationen och av parterna? Undersökningen, som har en kvalitativ ansats med utgångspunkt i fallstudier, förläggs efter ett strategiskt urval till fyra LVM-hem.

Publikationer:

Billquist, L., & Skårner, A. (2009). En påtvingad relation? *Kontaktmannaskapets utövande och villkor inom LVM-vården*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 4.

Billquist, L., & Skårner, A. (2009). En påtvingad relation: stöd och kontroll i kontaktmanrelationen inom LVM-vården. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift*, 26(3), s. 243–263.

Utvärdering av Vårdkedjeprojektet (2005/0033)

Sökande: Docent Kerstin Stenius, SoRAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 2005-03-01–2007-03-31

Beviljade medel: 2 435 680 kronor

Projektet syftar till att utvärdera det så kallade Vårdkedjeprojektet, som är en modell (försöksverksamhet under tre år med särskild finansiering om sammanlagt 10 miljoner kronor) för en starkare vårdkedja, ökad kvalitet och bättre eftervård inom den missbrukarvård som ges med stöd av LVM. Utvärderingen har flera delar. I klientdelen sammanställs uppföljningsdata om klienter som ingår i Vårdkedjeprojektet (Eskilstuna, Uppsala, Örebro samt Maria-Gamla stans och Katarina-Sofia stadsdelsförvaltningar i Stockholm) i jämförelse med LVM-klienter som inte ingår i försöksverksamheten. I en kvalitativ del, där ett antal klienter följs, analyseras klienternas erfarenheter av projektets olika aspekter. I implementeringsdelen görs en programutvärdering av projektet. Den försöker besvara frågan om dokumentationssystemet (ASI/MAPS, DOK) och CRA har införts och tillämpats så som det var tänkt. Basen för utvärderingen är en programteori. En annan del av implementeringen är utgångspunkten att behandlingsmodellen kommer att få olika utformningar inom olika institutionella ramar, och fokuserar på hur och varför olika aktörer tolkar vårdmodellen på olika sätt. I vård delen koncentreras uppmärksamheten på vårdens innehåll och effekterna av CRA. Syftet med utvärderingen är att få en grundlig förståelse av de processer och föreställningar som medverkar till eller motarbetar genomförandet av Vårdkedjeprojektet.

Publikationer:

Fäldt, J., Storbjörk, J., Palm, J., Oscarsson, L., & Stenius, K. (2007). *Vårdkedjeprojektet. Tre utvärderingsperspektiv*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

Blir elever på särskilda ungdomshem bättre läsare genom datorbaserad utrustning och en litterat miljö? (2004-0025)

Sökande: Leg. psykolog, fil.dr Idor Svensson, Pedagogiska institutionen, Växjö universitet

Medsökande: Leg. psykolog, fil.dr Christer Jacobson, Pedagogiska institutionen, Växjö universitet

Projektperiod: 2005-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 1 180 000 kronor

Syftet med projektet är att undersöka om IT-baserade hjälpmedel kan förbättra den litterata förmågan hos elever på särskilda ungdomshem. Ett annat syfte är att studera om en ökad litterat miljö på institutionerna ger positiva effekter på läsförståelse och läsinträsse. Den teoretiska ramen utgår från en cost-benefit-modell som innebär att minska elevens ansträngning att ta till sig text och att öka motivationen för läsning genom tekniska hjälpmedel samt att förbättra den litterata miljön. Studien innehåller 3 faser: 1) Utbildning av lärare och behandlingspersonal när det gäller teknisk utrustning samt utveckling av den litterata miljön på institutionerna. 2) Intervention under 12 veckor då eleverna aktivt får använda hjälpmedlen, både i skolan och i behandlingshemmet. Här ingår också biblioteksbesök, inköp av lämplig litteratur och skapandet av "lässtunder" på elevboendet. 3) Utvärdering och dokumentation. Totalt 60 elever, fördelade på 8–10 institutioner, kommer att delta.

Publikationer:

Svensson, I. (2009). *Att utveckla läs- och skrivförmågan bland elever på särskilda ungdomshem. Ett försök med särskilda insatser*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

2004

Empatistörningar som riskfaktor hos personer med tidigt debuterande beteendestörningar (2003-0016)

Sökande: Fil.kand., MD Henrik Anckarsäter, Rättspsykiatriska avdelningen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 1 500 000 kronor

Syftet är att klarlägga sambanden mellan empatistörningar, autismspektrumstörningar, andra neuropsykiatriska störningar och psykopati. Studien avser att ge information om betydelsen av empatistörningar i kliniskt arbete och prognosen inom den vårdsektor som arbetar med klienter med denna störning.

Studiens empiri samlas på särskilda ungdomshem vid SiS västra region. Resultaten jämförs med två andra material, ett bestående av 9–12-åriga tvillingpar, det andra vuxna som dömts till fängelse i minst fyra år på grund av grov brottslighet.

Publikationer:

Ståhlberg, O., Anckarsäter, H., & Nilsson, T. (2010). Mental health problems in youths committed to juvenile institutions: prevalence and treatment needs. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 19, 893–903.

Ståhlberg, O. (2015). *Comorbidity across childhood-onset neuropsychiatric disorders*. Doktorsavhandling i medicin, Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet.

Återfall i brott för unga lagöverträdare efter sluten ungdomsvård, fängelse och alternativa straff utanför anstalter (2003-0019)

Sökande: Professor Eckart Kühlhorn, Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 756 034 kronor

Sedan 1999 utgör sluten ungdomsvård det dominerande tidsbestämda frihetsstraffet för unga lagöverträdare (15–17 år).

I undersökningen ska återfall i brott efter ett tidsbestämt frihetsstraff utdömt under åren 1996–2001 fokuseras. Under perioden 1999–2001 avses sluten ungdomsvård, medan perioden 1996–1998 endast omfattar fängelse och skyddstillsyn i kombination med fängelse. Undersökningen ska först och främst belysa eventuella skillnader i återfall mellan de frihetsberövande och de icke-frihetsberövande påföljderna för unga med grov brottslighet. En annan fråga är om ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård kännetecknas av en annan återfallsbild än de som tidigare fick fängelsestraff. För de ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård undersöks, utöver eventuella återfall, den sociala anpassningen vid brottets begående samt tre år efter utskrivningen. Vidare undersöks samspelet mellan återfall och anpassning i relation till den vård den unge fått hos SiS.

Att bedöma unga våldsbrottsdömdas risk för problem med anpassning på institution och återfall i brott. Utvärdering av beslutsstödet SAVRY (2003-0012)

Sökande: Docent Niklas Långström, Centrum för våldsprevention, Karolinska institutet

Projektperiod: 2004-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 1 050 000 kronor

Många enskilda risk- och skyddsfaktorer relaterade till aggressivt antisocialt utagerande är kända bland praktiskt verksamma inom ungdomsvården. Kunskapen är dock bristfälligt systematiserad och inget sammanhållet beslutsstöd har nått bred användning. Structured Assessment of Violence Risk in Adolescents (SAVRY) utgör en systematisk genomgång av välunderbyggda enskilda riskfaktorer för fortsatt utagerande. Studien avser att utvärdera SAVRY:s egenskaper (reliabilitet och validitet). Studien omfattar fem SiS-institutioner där 88 LSU-dömda pojkar/unga män (15–22 år) med aktuell våldskriminalitet inkluderas.

Barn och ungdomar i institutionsvård. En rättsvetenskaplig undersökning av ungas rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi (2003-0010)

Sökande: Jur.dr Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 2 215 552 kronor

Syftet är att undersöka ungas rättsliga ställning och handlingsmöjligheter vid institutionsplaceringar med stöd av socialtjänstlagen respektive lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Under institutionsvistelsen fattas många beslut som rör den unge personligen av institutionspersonal, vårdnadshavare, socialnämnd och domstol. Besluten kan röra frågor såsom vilken institution den unge ska vistas i, vilken vård som ska ges, vilka utbildningsbehov som ska tillgodoses och vilket umgänge den unge ska ha med vårdnadshavaren eller annan person. En återkommande fråga är om vården ska fortgå eller upphöra. Centrala frågeställningar i projektet är i vad mån nuvarande regelverk medger att barnets bästa tillgodoses vid beslutsfattandet samt om det finns en ändamålsenlighet med nuvarande regelsystem eller om det finns behov att stärka den unges roll som aktör vid institutionsplaceringar. Föreligger rättssäkerhet, integritetsskydd och gradvis stigande autonomi för den unge?

Publikationer:

Eneroth, E. (2008). *Rättssäkerhet för unga på hem för vård eller boende. Fyra principer vid beslutsförfarandet*. Licentiatavhandling i socialrätt, Juridiska fakulteten, Lunds universitet.

Mattsson, T. (2007). Begreppet barnets bästa – till vilken nytta? Om legitimiteten vid beslutsfattande om barn. I: Vahlne Westerhäll, L. (red.), *Legitimitetsfrågor inom socialrätten*. Stockholm: Norstedts juridik.

Mattsson, T. (2008). Rättighetssubjekt och omsorgsobjekt – hand i hand eller stick i stäv? Exemplet barn i institutionsvård, *Retfærd Nordisk juridisk tidskrift*, 31, nr 2/121, s. 58–80.

Mattsson, T. (2008). Elevers rätt till god utbildning – vad säger lagen? I: Jenner, H. (red.), *För alla elevers rätt till lärande och utveckling. Om verksamhetsutveckling i samverkan: VIS-projektet*. Pedagogiska arbetsrapporter, Växjö universitet.

Mattsson, T. (2008). *Ungas delaktighet. Exemplet institutionsvård*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

Tvångsvård och alternativa kontroll- och vårdinsatser i svenska och finska kommuner (2003-0021)

Sökande: Docent Kerstin Stenius, SoRAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2008-08-31

Beviljade medel: 1 499 711 kronor

Tvångsvård inom sociallagstiftningens ram har av tradition varit en del av såväl Finlands som Sveriges extensiva missbrukarvård. I Sverige har tvångsvården minskat kraftigt under det senaste decenniet och i Finland har denna tvångsvård i praktiken

upphört efter en lagreform år 1987. Under denna period har vårdansvaret legat hos kommunen, en nivå där välfärdssystemet är mycket litet undersökt. Syftet med studien är att analysera den kommunala socialtjänstens reaktioner på kommuninvånare med tungt missbruk i dag och förskjutningar i dessa reaktioner från 1930-talet. Fokus är på det konkreta mötet mellan socialtjänst och klient. Analysen görs mot bakgrund av begreppet socialt medborgarskap. Kan förändringar över tid och nationella och lokala olikheter förklaras med förändringar i synen på individens autonomi i förhållande till kollektiva intressen eller som förändringar i socialpolitiskt integrativa ambitioner? Hur mycket påverkas lokala beslut av lagstiftning, ekonomisk styrning och professionalisering av vården? Studien genomförs i tre finska och tre svenska kommuner med varierande omfattning av institutionsvård av tunga missbrukare.

Publikationer:

Stenius, K., & Johansson, L. (red.). (2009). *Socialt medborgarskap och lokal missbrukarvård. En studie av missbrukarvården i Lahtis, Kotka, Tavastehus, Norrköping, Västerås och Växjö från 1930-talet till 2000-talet*. Forskningsrapport, nr 55, SoRAD, Stockholms universitet.

2003

Två- till treårsuppföljning av LVU- och LVM-vårdade kvinnor från Lunden (2002-0004)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för psykologi, Lunds universitet

Medsökande: Leg. psykolog Iréne Jansson, Lundens LVM-/LVU-hem

Projektperiod: 2003-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 2 080 000 kronor

I projektet görs en två-treårsuppföljning av ett representativt urval av LVU- och LVM-vårdade kvinnor med intervjuundersökning. Syftet är att beskriva förändringar i fråga om droger, social situation, socialt nätverk, bostad, arbete och psykisk störning med avseende över tid (kvantitativt). Genom detta fokuseras kvinnors särskilda behov, relationer och professionella samt privata nätverk, liksom relationen till andra kvinnor i olika generationer: problem, möjligheter.

Publikationer:

Fridell, M., Billsten, J., Jansson, I., & Amylon, R. (2009). *Femårsuppföljning. Kvinnor vårdade vid Lundens ungdomshem och LVM-hem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Jansson, I., Hesse, M., & Fridell, M. (2009). Influence of Personality Disorder Features on Social Functioning in Substance-Abusing Women Five Years after Compulsive Residential Treatment. *European Addiction Research*, 15, 25–31.

Jansson, I., Hesse, M., & Fridell, M. (2008). Personality Disorder Features as Predictors of Symptoms Five Years Post-Treatment, *American Journal on Addictions*, 17(3), 172–175.

Jansson, I., Hesse, M., & Fridell, M. (2008). Validity of Self-Reported Criminal Justice System Involvement in Substance Abusing Women at Five-Year Follow-Up, *BMC Psychiatry*, 8:2.

Missbruk, behandling, prevention – en studie av intrakulturell strategi, exemplet zigenare (2002-0014)

Sökande: Docent Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola och Fokus Kalmar län

Projektperiod: 2003-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: 1 085 000 kronor

Som konfrontation mellan kulturer är mötet mellan zigenare och svenskar kontroversiellt. En front går mellan zigenare och socialarbetare. Ömsesidig misstänksamhet hindrar hänsynstagande och påverkan. Projektet gäller den intrakulturella möjligheten i den zigeniska missbruksproblematiken, att gruppen inom sig – av sig själv – finner kulturella och sociala strategier som utnyttjar och bevarar gruppens särskilda identitet och samtidigt förbättrar läget visavi omgivningen. Tre företeelser uppmärksammas: (1) Zigeniska klienter inom SiS, (2) Zigeniska behandlare och (3) Zigenisk andlighet som preventiv social anpassning. Uppgiften är beskrivning och analys. (1) är ett försök till inventering av karaktären på missbruk och behandling i den zigeniska gruppen inom SiS under åren 2003 och 2004 (LVM och LVU). En särskild observationsdel ingår vid Långanäs som har SiS uppdrag att ta hand om zigeniska ungdomar. (2) innefattar intervjuer med elva romer som 2001 utexaminerades som behandlingsassistenter. (3) gäller en beskrivning och karakterisering av den zigeniska pingströrelsen i Sverige. Zigenarnas hållning till gajé – en kombination av förakt och fruktan – är en stötesten för umgänget med omgivande kultur. Kan den hållningen påverkas av en omvändelse till personlig kristen tro och hängivenhet?

Publikationer:

Johansson, G. (2007). *Annars får man inte vara med. Missbrukarvård och kulturens täckelse – exemplet zigenare*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Utvärdering av ett individuellt kognitivt-beteendeterapeutiskt behandlingsprogram för ungdomar med svår våldsproblematik (2002-0024)

Sökande: Leg. psykolog, doktorand Martin Lardén, Sektionen för rättspsykiatri, Karolinska institutet

Medsökande: Med.dr, leg. läkare Niklas Långström, Sektionen för rättspsykiatri, Karolinska institutet

Projektperiod: 2003-09-01–2008-12-31

Beviljade medel: 1 477 000 kronor

Syftet med studien är att utvärdera ett individuellt kognitivt-beteendeterapeutiskt (IKTB) behandlingsprogram för ungdomar med svår antisocial problematik. Program-

met är framtaget för svenska förhållanden. Utifrån tidigare forskning förväntas program som bygger på social färdighetsträning och kognitiva faktorer ge bra och kostnadseffektiva resultat mot antisocialt beteende. I studien prövas om KBT tillsammans med strukturerat nätverksbyggande gör att utslussningen från SiS särskilda ungdomshem förbättras och risken minskar att ungdomarna efter påföljd återgår till tidigare antisocialt beteende och umgänge.

Uppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001 (2002-0021)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
Medsökande: Fil.lic. David Shannon, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
Projektperiod: 2003-01-01–2006-06-30
Beviljade medel: 2 550 000 kronor

Studien avser en totaluppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001, till antalet ungefär 2 500, av vilka omkring 70 procent är pojkar. Huvudsyftet är att relatera de ungas senare utveckling till deras tidigare problem, bakgrundsförhållanden samt till de åtgärder som samhället vidtagit (på SiS-institutioner och utanför) med anledning av ungdomarnas problem. Särskilt intresse kommer att riktas mot frågan om samspelet mellan den ursprungliga problemprofilen, SiS-institutioners behandlingsinriktning och behandlingsåtgärder samt den unges nuvarande sociala situation. Eventuella skillnader studeras också mellan LVU-placerade, LSU-dömda samt mellan ungdomar med olika etnisk bakgrund.

Publikationer:

- Shannon, D. (2011). *Follow-up of youths admitted to SiS youth care facilities 1997–2001*. Statens institutionsstyrelse: Institutionsvård i fokus, nr 4.
- Shannon, D. (2006). Chronic Offenders or Socially Disadvantaged Youth? Institutionalized Males as Missing Cases in School-based Delinquency Research. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 7(1), 78–100.
- Shannon, D., & Innala, C. (2007). *En kriterievalidering av brottsfrågorna i svenska ADAD-instrumentet*. Statens institutionsstyrelse: Allmän SiS-rapport.
- Shannon, D. (2006). Ungdomar intagna på särskilda ungdomshem, i SOU 2006:30. Är rättvisan rättvis? Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet, redigerat av Jerzy Sarnecki.

Unga förövare av sexuella övergrepp (2002-0017)

Sökande: Fil.dr Inga Tidefors, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Medsökande: Leg. psykolog, leg. psykoterapeut Michael Larsson, BUP-elefanterna, Universitetssjukhuset, Linköping

Projektperiod: 2003-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 1 600 000 kronor

Studien avser att kartlägga och strukturera psykologiska bakgrundsfaktorer hos unga förövare av sexuella övergrepp. Studien sker i fyra steg: 1) Via psykologiska personlighetsinstrument får man en fördjupad kunskap om gruppen och ser om och i så fall på vilket sätt de skiljer sig jämfört med unga förövare i andra europeiska länder. 2) Kunskapen om gruppen integreras i arbetet med att utveckla adekvata bedömningsmetoder för att underlätta val av behandlingsmetoder. 3) Ungdomarna följs upp 1 och 5 år efter avslutad behandling/utskrivning för att se hur övergången från tonåren till ung vuxen gestaltat sig. 4) Generella rön från test och intervjuer återkopplas till och integreras i en pågående metodutveckling på de institutioner eller mottagningar som ingår i studien. Utifrån analysen av forskningsdata förväntas en teoretisk modell kunna utformas, vilken kan ligga till grund för ytterligare empiriska undersökningar.

Publikationer:

Ingevaldson, S. (2005). *Upplevelsen av tillåten sexualitet. Djupintervjuer med 36 unga förövare av sexuella övergrepp*. Fördjupningskurs 1, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Ingevaldson, S. (2006). *Sibling Incest – the Characteristics and Dynamics Surrounding Sibling Incest Cases in a Group of Adolescent Sexual Offenders*. Psykologi, Fördjupningskurs 2, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Mutén, A. (2005). *Hur fostras en förövare? Anknätningsmönster och sexuell historia hos 13 unga förövare av sexuella övergrepp*. Examensarbete, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Rudolfsson, L. (2008). *Adolescent Males who have Sexually Offended: Self Reports Versus Assessments by Treatment Personnel*. Psykologi, Fördjupningskurs 2, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Strand, J. (2009). *ADHD within in a psychosocial framing: A sad storyline*. Examinerat arbete, forskarutbildningen, Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Svedberg, Å. (2009). *Empathy, cognitive distortions, and social understanding, in male adolescents who have sexually offended*. Examensarbete, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Tidefors, I. (2010). *”Det känns som att jag inte haft nåt riktigt liv än”*. Fyrtiofem tonårspojkar som har begått sexuella övergrepp. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Tidefors, I., Arvidsson, H., Ingevaldson, S., & Larsson, M. (2010). Sibling Incest: A Literature Review and a Clinical Study. *Journal of Sexual Aggression*, 16, 347–360.

Tidefors, I., Arvidsson, H., & Rudolfsson, L. (2010). Agreement between ratings from self-rating scales and assessments by treatment personnel concerning a group of adolescent males who have sexually offended. *Journal of Sexual Aggression*, 16, 1–13.

2002

Effektiv eftervård i SiS södra region (ESS-projektet). En randomiserad studie av case-management-styrd eftervård av LVM-klienter (2001/0005)

Sökande: Professor Mats Berglund, Avdelningen för klinisk alkoholforskning, Universitetssjukhuset MAS, Lunds universitet

Projektperiod: 2002-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: 2 450 000 kronor

Projektets syfte är att söka effektivisera den eftervård och fullfölja de behandlingsintentioner som initierats under institutionsvistelsen med stöd av LVM. Detta ska i praktiken ske med hjälp av en särskild eftervårdssamordnare. De specifika frågeställningar som ska studeras är effekterna av introducerandet av en sådan funktion vad avser klienternas missbruksfrihet, grad av upplevt tvång, psykisk hälsa, social funktion, samband mellan vårdutnyttjande och behandlingsframgång, samt förändringar av livskvalitet under en 12-månadersperiod efter utskrivningen från LVM-institutionen. Detta ska studeras genom en studie byggd på en randomiserad parallellgruppsdesign.

Publikationer:

Larsson Lindahl, M. (2011). *Patients in Court-Ordered Substance Abuse Treatment*. Avhandling, Medicinska fakulteten, Lunds universitet.

Lindahl, M.L., Berglund, M., & Tønnesen, H. (2012). Case management in aftercare of involuntarily committed patients with substance abuse. A randomised trial. *Nordic Journal of Psychiatry*, 67(3), 197–203.

En studie av en grupp SiS-elevers skolbakgrund som villkor för integrering och pedagogiska insatser på särskilda ungdomshem (2001/0004)

Sökande: Professor Håkan Jenner, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektid: 2002-01-01–2003-12-31

Beviljade medel: 860 000 kronor

Projektets syfte är att öka kunskapen om de skolerfarenheter som ungdomar på särskilda ungdomshem har, för att därigenom utveckla den pedagogiska verksamheten inom SiS och bidra till den pedagogiska diskussionen om den reguljära skolan. Två huvudfrågor att studera är a) inslag i skolans organisation och arbetsformer som riskerar att skapa eller vidmakthålla enskilda elevers skolproblem, b) alternativa strategier och metoder. Forskningsprojektet är tänkt att samordnas med ett pågående utbildningsprojekt för lärare på särskilda ungdomshem.

Publikationer:

Henriksson, C. (2004). *Living Away from Blessings. School Failure as Lived Experience*. Avhandling, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet.

Rymningar och avvikningar inom LVM-vården – orsaker, karaktär och omfattning (2001/0011)

Sökande: Fil.dr Bengt Svensson, Hälsa och samhälle, Malmö högskola

Projektperiod: 2002-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: I 195 000 kronor

Syftet med studien är att kartlägga rymningarnas omfattning, karaktär och orsaker på fyra LVM-institutioner med låsta avdelningar. Rymningarna ställs i relation till personalens syn på sitt uppdrag. I studien ingår att försöka utveckla en teori om rymningarnas funktion för klienterna, med särskild vikt på skillnaderna mellan mäns och kvinnors rymningar.

Publikationer:

Svensson, B. (2008). Rymmare. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Svensson, B. (2010). Escapes from Compulsory Treatment. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 27(1), 47–62.

Mekanismer som skapar och vidmakthåller antisociala problem hos flickor (2001/0025)

Sökande: Fil.dr Margit Wångby, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2002-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: I 200 000 kronor

Syftet är att ta fram och testa en modell för hur olika former av svåra uppväxtförhållanden medverkar till att skapa och vidmakthålla svåra yttre anpassningsproblem hos flickor. Modellen är främst tänkt att vara tillämpbar på den grupp flickor som tas om hand på SiS behandlingshem. Projektet avser att analysera individer i termer av profiler eller strukturer, vilket bland annat innebär att 1) identifiera typiska mönster av förändringar i familjestrukturen under uppväxten, 2) identifiera typiska mönster av aktuella anpassningsproblem och 3) identifiera typiska faktorer i flickornas aktuella situation, särskilt vad gäller sociala relationer.

2001

Affekter och relaterandeförmåga hos ungdomar med problem. En integrering av affektteori och interpersonell teori (2000-0002)

Sökande: Docent Kerstin Armelius, Institutionen för psykologi, Umeå universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2003-12-31

Beviljade medel: 710 000 kronor

Syftet är att undersöka vilka relaterandemönster ungdomar med sociala problem använder för att hantera negativa affekter och hur detta påverkar deras självbild. Relaterandemönster och självbild beskrivs utifrån interpersonell teori och SASB-modellen. Studiens empiriska del består av 1) att anpassa ett relationstest för ungdomar med sociala problem, 2) att utveckla en metod för att öka ungdomarnas självkänedom och deras kunskaper om hur interpersonella relationer fungerar. Frågeställningarna är: a) Kan ungdomarna identifiera egna och andras reaktioner eller har man fokus endast på ageranden när man relaterar negativa affekter? b) Har man en uppfattning om komplementaritet i relationer, det vill säga hur uppfattar ungdomarna interpersonell kausalitet? c) Har man en uppfattning om sambandet mellan hur man hanterar sina affekter i relationer till andra och hur självbildens påverkas?

Publikationer:

Andersson, H., & Caspari, C. (2003). Problemungdomars upplevelse av goda respektive dåliga kamratrelationer. Examensarbete, Psykologprogrammet, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Aristegui, C., & Strindlund, C. (2004). Samband mellan relationsmönster och självbild hos ungdomar med psykiska och sociala problem. D-uppsats, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Armelius, K., & Hakelind, C. (2007). Interpersonal Complementarity – Self-rated Behavior by Normal and Antisocial Adolescents with a Liked and Disliked Peer. *Interpersona*, 1(2), 99–116.

Fonholt, C., & Johnsson, C. (2001). Affekter och relationsmönster med särskilt fokus på en kontrollsituation. Examensarbete, Psykologprogrammet, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Forssman, L. (2004). Self-concept and its relation to depression in antisocial adolescents. D-uppsats, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Hakelind, C. (2007). Perceived Interpersonal Relations in Adolescents. Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Markström, A. (2003). Känslor och beteende i olika situationer hos ungdomar med och utan problem i en positiv och en negativ relation. D-uppsats, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Seif, A. (2002). Anknätningsmönster och självbild hos ungdomar i tvångsvård. D-uppsats, 20 p, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Östgård-Ybrandt, H., & Armelius, B.-Å. (2003). *Perception of Early Mother and Father Behavior in Adolescence. A Study of Age and Gender Differences in Groups of Normal and Anti-social Adolescents*, No 4. Dept of Psychology, Umeå University.

En vinjettstudie av behovsbedömningar, val av vårdform och LVM-handläggning inom socialtjänsten (2000-0019)

Sökande: Fil.dr Jan Blomqvist, FoU-enheten, Stockholms stad

Projektperiod: 2001-07-01–2003-06-30

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Projektet syftar till att med hjälp av fiktiva fall, så kallade vinjetter, systematiskt utvärdera kritiska bedömningssituationer inom den socialtjänstebaserade missbrukarvården. De situationer som studeras är a) beslut om att ge bistånd eller ej, b) val av vårdform (behandlingshem, öppenvård eller samtalskontakt) i det enskilda fallet och c) beslut om att göra LVM-ansökan eller ej. Socialarbetare från kommuner/stadsdelar med skilda organisatoriska förutsättningar får ta ställning till fallbeskrivningar med relevans för var och en av de tre typsituationerna. För varje variant ombeds den svarande att ta ställning till vilket av de givna alternativen han/hon skulle välja. Varje svarande ombeds ta ställning till om valet skulle bli detsamma också under realistiska förutsättningar.

Publikationer:

Blomqvist, J., & Christophs, I. (2005). *Kan forskning påverka praktiken? En utvärdering av olika sätt att återföra forskningsresultat inom missbrukarvården*. Stockholms stad: FoU-rapport 2005:18.

Blomqvist, J., & Wallander, L. (2004). *Åt var och en vad hon behöver? En vinjettstudie av socialarbetares bedömningar och val av insatser vid missbruksproblem*. Delrapport 1. Stockholms stad: FoU-rapport 2004:8.

Wallander, L. (2008). *Measuring Professional Judgments. An Application of the Factorial Survey Approach to the Field of Social Work*. Stockholm Studies in Sociology, New Series 31. Diss., Stockholm University.

Wallander, L., & Blomqvist, J. (2005). *Vad styr vårdvalet? En faktoriell survey av faktorer som predicerar val av insats inom socialtjänstens missbruksvård*. Delrapport 2. Stockholms stad: FoU-rapport 2005:3.

Wallander, L., & Blomqvist, L. (2005). Who "needs" compulsory care? A factorial survey of Swedish social workers' assessments of clients in relation to the Care of Abusers (Special Provisions) Act. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, English Supplement, 22, 63–85.

Kontinuitet som förändringsagent i socialt arbete med tvångsomhändertagna ungdomar på institution – en studie med fokus på relationen som transformatör (2000-0010)

Sökande: Socionom, fil.mag. Jürgen Degner, Institutionen för samhällsvetenskap, Örebro universitet

Vetenskaplig handledare: Professor Lars Oscarsson, Institutionen för samhällsvetenskap, Örebro universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2005-03-30

Beviljade medel: I 490 000 kronor

Studiens syfte är att identifiera faktorer som avgör om en ungdom ingår i en relation – behandlingsallians – med en eller flera sociala agenter samt innehållet i och betydelsen av dessa relationer för ungdomens utveckling.

Publikationer:

Degner, J., & Henriksen, A. (2007). *Placerad utanför sitt sammanhang. En uppföljningsstudie av 46 institutionsplacerade ungdomars privata och formella relationer.* Örebro Studies in Social Work 8, BSR, Örebro universitet.

Straff eller vård – ett paradigmskifte i synen på unga lagöverträdare? (2000-0023)

Sökande: Professor Anna Hollander, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Socionom Michael Tärnfalk

Projektperiod: 2001-01-01–2003-12-31

Beviljade medel: I 320 000 kronor

Projektets syfte är att undersöka de motsägelsefulla ändamålen i lagstiftningen för unga lagöverträdare, hur socialtjänsten förhåller sig till motsägelserna för att utforma sina uppgifter för och ta ansvar för unga lagöverträdare samt vilket resultat detta får för ungdomarna. I studien ingår fyra grupper, de som 1989 dömts till fängelse och de som överlämnats till vård inom socialtjänsten för vård enligt LVU samt de som under år 2000 dömts till LSU och de som överlämnats till vård inom socialtjänsten för vård enligt LVU.

Publikationer:

Tärnfalk, M. (2007). Barn och brott – En studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare. Rapport i socialt arbete, nr 122. Akademisk avhandling, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Förutsättningar för en god behandlingsallians mellan personal och elever på särskilt ungdomshem (2000-0003)

Sökande: Professor Rolf Sandell, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Medsökande: Doktorand Teci Hill, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2004-12-31

Beviljade medel: 1 163 333 kronor

Undersökningens syfte är att analysera ungdomshemmens organisatoriska förutsättningar att etablera en produktiv behandlingsallians mellan elev och personal. Den organisationsteoretiska utgångspunkten är Larsens distinktion mellan institutionens primära och sekundära uppgifter. Den metodologiska utgångspunkten är att studera agerade principer, det vill säga hur institutionen faktiskt agerar för att lösa de två uppgifterna. Projektets uppläggning är en så kallad cases-within-cases-design, där två fall/ärenden följs genom behandlingsprocessen med hjälp av dokumentstudier, deltagande observation, halvstrukturerade intervjuer och standardiserade frågeformulär på alla nivåer i ärendet.

Publikationer:

Hill, T. (2005). *Allians under tvång. Behandlingssamarbete mellan elever och personal på särskilda ungdomshem*. Akademisk avhandling, nr 323, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Tvångsvårdade missbrukare i hemlöshet (2000-0024)

Sökande: Docent Hans Swärd, Socialhögskolan, Lunds universitet

Medsökande: Doktorand Anders Giertz, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: 260 000 kronor

En preliminär analys kommer att göras av varför de hemlösa missbrukare som identifierats i Malmö, Lund och Helsingborg blivit hemlösa eller inte kommit in på bostadsmarknaden. Syftet är att utröna om det går att finna mönster, likheter och olikheter mellan kommunerna. Samtidigt analyseras de tvångsvårdade i databasen Malmö Longitudinella Socialbidragsstudie. Undersökningen avses ligga till grund för en genomarbetad plan för en större studie där syftet också är att följa personer som skrivs ut från tvångsvård för att se vad som händer i deras möte med olika delar av svensk bostadsmarknad (den reguljära, den sekundära och logimarknaden).

Publikationer:

Yohanes, L., Angelin, A., Giertz, A., & Swärd, H. (2002). *”De kommer ut fräscha och fina”*. Om tvång och hemlöshet. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 4.

Kvinnors antisocialitet och brottslighet i ett livsförloppsperspektiv (2000-0013)

Sökande: Docent Marie Torstensson, Avdelningen för psykiatri, MAS, Lunds universitet

Projektperiod: 2001-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 688 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att studera utvecklingen av antisociala och kriminella karriärmönster bland kvinnor utifrån distinktionen mellan "livsförloppskriminalitet" och "tillfälleskriminalitet", betydelsen av olika individuella, strukturella och livsstils-egenskaper för utvecklingen av olika karriärmönster samt faktorer som kan påverka övergången från antisocialitet och kriminalitet till en mer konventionell livsstil. Undersökningens empiri hämtas från det longitudinella Projekt Metropolit, omfattande 7 398 kvinnor födda 1953 och följda under en 30-årsperiod och cirka 1 500 kvinnor som varit föremål för § 7-undersökning under perioden 1992–1999.

2000

En randomiserad kontrollerad studie av kombinationen farmakologisk – psykologisk behandling i LVM-vården (V 2000-3003)

Sökande: Professor Mats Berglund, Avdelningen för klinisk alkoholforskning, Universitetssjukhuset MAS, Lunds universitet

Medsökande: Fil.dr Björn Sallmén, Lunds universitet

Projektperiod: 2000-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Syftet är att i en randomiserad Cross-over-design studera effekten av Campral under samtidig behandling med Cue Exposure hos alkoholberoende individer som vårdas på LVM-hem vad gäller följande: 1) Frekvensen helnykterhet under planerade vistelser utanför institutionen. 2) Graden av craving (sug) och reaktioner från parasympatiskt nervsystem (mätta med hudtemperatur och puls) under veckorna före förberedelsen av vistelse utanför institution. 3) Möjligheter att förutsäga effekterna av framtida behandling med Campral beroende på effekterna under behandlingstiden. 4) Att studera användandet av Campral 12 månader efter utskrivning från institution.

En analys av vård och återfall med statistiska durations- och transitionsmodeller (Ö 2000-3021)

Sökande: Professor Ove Frank/professor Daniel Thorburn, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Jonas Larsson, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2000-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: I 100 000 kronor

Projektet syftar till att undersöka hur statistiska durations- och transitionsmodeller kan användas för att beskriva och förklara olika faser i missbrukares liv. Olika livssituationers varaktighet och växlingar ska studeras för klientgrupper, för att få statistiskt underlag för att bedöma hur olika typer av missbruk vanligtvis utvecklas och hur man med vårdinsatser och andra kontrollerade faktorer kan påverka förloppet. Något som också kommer att belysas med de använda metoderna är utvärdering av vårdhemens insatser med hänsyn tagen till deras speciella klientgrupper. Data från SiS forskningsregister (DOK och ADAD) samt från uppföljningsstudier från ett EU-projekt om återfallsprevention kommer att användas.

En studie av familjehemsvård för vuxna missbrukare (V 2000-3013)

Sökande: Docent Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 2000-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: I 172 000 kronor

Studien avser att komplettera två tidigare studier, av frivillig vård (Åsbrohemmet, LP-stiftelsen) och tvångsvård (Hornö LVM-hem) av missbrukare. Utslussning och eftervård är kritiska länkar i missbrukarrehabiliteringens vårdkedja. Även några tvångsomhändertagna klienter väljer familjevården som frivilligt fortsättningsalternativ. Familjer godkända som familjevårdshem måste vara starka nog att klara en anpassning till klienten och samtidigt ställa krav på denne associerade familjemedlem. Den (utopiska) tanke som studien prövar är att familjevårdshemmen som ett slags samhällets receptorer dels skulle kunna representera samhällets förändrade attityd till klienten efter inledande motivationsbehandling, dels katalysera den djupgående samhällsförändring som resulterar i att fler samhällsmedlemmar bereds plats i gemenskapen.

Publikationer:

Johansson, G. (2002). *Bete sig normalt. Ett perspektiv på den vuxna familjehemsvården*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 3.

ADHD/DAMP-projektet vid SiS (U 2000-3027)

Sökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Karolinska institutet

Projektperiod: 2000-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: I 777 747 kronor

Projektets övergripande syfte är att kartlägga förekomsten av ADHD bland ungdomar som under år 2000 intas och behandlas vid Lövsta skolhem. Ungdomarna kommer att beskrivas konsekutivt och systematiskt med kriterier och metoder hämtade från de medicinska, psykologiska, sociala och pedagogiska vetenskaperna. De kriterier som finns enligt DSM-IV ska ligga till grund för att särskilja diagnosen ADHD (uppmärksamhetsstörning) från uppförandestörning (conduct disorder), trotsyndrom och andra diagnoser. Standardiserade och väl utprovade psykologiska test om kognitiva och exekutiva funktioner, personlighet och beteende används tillsammans med ADAD-formuläret. En pedagogisk bedömning görs. Resultaten kommer att bilda underlag för att utveckla/förbättra både utredningsrutinerna och omhändertagandet/behandlingen av ungdomar som kommer till SiS ungdomsverksamhet. En matchad kontrollgrupp om cirka 30 högstadiel elever ingår i studien.

Projektets resultat samordnas med resultaten från det utvecklingsprojekt om läs- och skrivsvårigheter som sker parallellt vid Lövsta skolhem och från det projekt om funktionsnivå på gränsen till lätt begåvningshandikapp och/eller störning inom autismspektrum som sker vid Långanässkolan.

En rättssociologisk studie av rättssäkerhetens utveckling för tvångsomhändertagna missbrukare under 1990-talet (V 2000-3015)

Sökande: Tf professor Karsten Åström, Avdelningen för Rättssociologi, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Jur.kand. Annika Staaf, Lunds universitet

Projektperiod: 2000-01-01–2003-12-31

Beviljade medel: I 305 000 kronor

Projektet avser att studera och analysera utvecklingen av anmälan, utredning, ansökan, beslut och verkställighet av vård jämlikt LVM under 1990-talet i syfte att belysa hur ändrad rättslig reglering inverkar på tillämpning och förfarande. Särskild vikt kommer att fästas vid om det finns skillnader i socialtjänstens och rättens handläggning, vad avser tvångsvård av män respektive kvinnor. Huvudsyftet är att analysera den ömsesidiga växelverkan rättsliga och samhälleliga processer har och vilka effekter dessa får för den enskilde för att öka förståelsen för komplexiteten i normativa strukturförändringar, vilket kan leda till en minskad risk för negativ utveckling av rättssäkerheten vid tvångsomhändertaganden av missbrukare.

Publikationer:

Hydén, H., Staaf, A., & Åström, K. (2003). Stressing Judicial Decisions. A Sociology of Law Perspective. Proceedings of the 21st IVR World Congress, Lund, Sweden, 12–17 August, 2003.

Staaf, A. (2003). Analys av socialnämndernas utredningar inför ansökan hos länsrätt om tvångsvård jämlikt Lag (1988:820) om vård av missbrukare i vissa fall. Forskningsbilaga till SOU 2004:3 *Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård.*

Staaf, A. (2005). *Rättssäkerhet och tvångsvård. En rättssociologisk studie.* Lund Studies in Sociology of Law 22. Avhandling, Lunds universitet.

1999

LVM i Stockholm 1997 (V 98-3038)

Sökande: Enhetschef Gun-Lis Angsell, Socialtjänstförvaltningen, FoU-enheten

Medsökande: Leg. läk., med.dr Gunnar Ågren

Projektperiod: 1999-01-01–1999-03-31

Beviljade medel: 60 000 kronor

Genom projektet söks fördjupad kunskap om LVM-vårdens förutsättningar i en större kommun, Stockholm, och vilken vård som erbjuds de som är aktuella för LVM-utredning, både de som blir dömda till LVM-vård och de vars anmälningar avskrivs. En pilotstudie med tonvikt på handläggningen genomförs samt en uppföljande studie av vad som händer med de enskilda missbrukarna, i första hand de vars anmälningar avskrivits.

Publikationer:

Strömberg, A.-M. (1999). *Hur utreds LVM-anmälningar?* FoU-byrån. Socialtjänstförvaltningen, Stockholm.

En jämförelse mellan institutionsvård och intensiv fosterhemsplacering

(U 99-3003; 2001/0019)

Sökande: Docent Kjell Hansson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1999-01-01–2005-12-31

Beviljade medel: 2 097 500 kronor

Syftet med undersökningen är att utvärdera en behandlingsmodell vid ungdoms-asocialitet där institutionsvistelse, fosterhemsplacering, familjeterapi och individualterapi kombineras. Denna behandling jämförs med traditionell behandling. Behandlingsmodellen är så kallad Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC), en modell som är utvecklad i USA och som anpassas till svenska förhållanden. SiS-delen av undersökningen genomförs på Utredningshemmet i Hässleholm.

Publikationer:

Kyhle Westermark, P. (2009). *MTFC – en intervention för ungdomar med beteendeproblem*. Lund Dissertations in Social Work, Lunds universitet.

Kyhle Westermark, P., Hansson, K., & Vinnerljung, B. (2007). Foster Parents in Multidimensional Treatment Foster Care: How do they deal with implementing standardized treatment components? *Children and Youth Services Review*, 29, 442–459.

Kyhle Westermark P., Hansson, K., & Vinnerljung, B. (2008). Does multidimensional treatment foster care (MTFC) reduce placement breakdown in foster care? *International Journal of Child & Family Welfare*, 11, 2–18.

Kvinnosynens praktiska betydelse i behandlingsarbetet med missbrukande kvinnor (V 99-3011)

Sökande: Fil.dr Carin Holmberg, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 1999-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 275 720 kronor

Tre behandlingshem för missbrukande kvinnor och med uttalad kvinnosyn i arbetet undersöks: två hem med frivillig vård och ett med tvångsvård. Såväl uttalade som dolda mål i behandlingsarbetet lyfts fram. Projektet söker svar på frågorna: Vilken innebörd har den uttalade kvinnosynen i arbetet och hur förstår och tolkar personal respektive de boende kvinnorna densamma? Vilken kvinnosyn förmedlas till respektive målgrupp. Hur konkretiseras den i det faktiska miljöterapeutiska arbetet?

Publikationer:

Holmberg, C. (2000). *Aspekter av kvinnosynen i missbruksbehandling. Empiriska exempel och teoretiska funderingar*. Ersta Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie, nr 14, Sköndal högskola.

Holmberg, C. (2001). Skiljer "vi" oss från "dom"? *Socionomen*, 5/2001, s. 51–55.

Att tala om övergrepp och svåra erfarenheter. Behandling på särskilda ungdomshem (U 99-3001)

Sökande: Fil.dr Margareta Hydén, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Professor Karin Aronsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Projektperiod: 1999-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: 1 175 000 kronor

Projektets syfte är att vid två särskilda ungdomshem studera de problem, svårigheter och dilemman som personalen ställs inför, när de möter flickor som utsatts för sexuella övergrepp. Hur handskas personalen med sådana problemsituationer? Projektets vidare syfte är att bidra till långsiktig kunskapsuppbyggnad för vård och behandling av denna grupp flickor.

Publikationer:

Överlien, C. (2003). Innocent Girls or Active Young Women? Negotiating Sexual Agency at a Detention Home, *Feminism & Psychology*, 13(3), 345–367.

Överlien, C. (2004). Girls on the Verge of Exploding. Voices of Sexual Abuse, Agency & Sexuality at a Youth Detention Home. Linköping Studies in Arts and Science, 301. Diss., Linköping University.

Överlien, C., Aronsson, K., & Hydén, M. (2003). The Focus Group Interview as an In-Depth Method – Young Women Talking about Sexuality. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(4), 331–344.

Överlien, C., & Hydén, M. (2003). Work Identity at Stake: The Power of Sexual Abuse Stories in the World of Compulsory Youth Care. *Narrative Inquiry*, 13(1), 217–242.

Hur tänker man behandling? (U 99-3019)

Sökande: Fil.dr Claes Levin, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1999-01-01–2001-12-31

Medsökande: Professor Sune Sunesson

Beviljade medel: I 267 000 kronor

Tjugofem ungdomar på en behandlingsavdelning vid ett särskilt ungdomshem jämförs med lika många ungdomar som efter akut- eller utredande placering blir föremål för andra typer av åtgärder. Projektet söker svar på frågorna: Vilka föreställningar styr behandling och rehabilitering av omhändertagna ungdomar? Vilka samband finns mellan dessa föreställningar, sättet att utföra och organisera behandlingsarbetet och vilka konsekvenser får behandlingsarbetet för de unga? I studien intervjuas socialsekreterare och behandlare upprepade gånger. En uppföljning sker 18 månader efter intagningen på ungdomshemmet.

Publikationer:

Levin, C. (2003). Hur tänker man behandling? I: Socialtjänstforum *Blir det bättre med behandling?: en konferens i Göteborg 8–9 april 2003*. Stockholm: Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS).

Levin, C. (2008). Det sociala arbetets moraliska bas. I: Swärd, H., & Egerö, M.-A. (red.), *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*. Malmö: Égalité.

Levin, C. (2013). Socialt arbete som moralisk praktik. I: Linde, S., & Svensson, K. (red.), *Förändringens aktörer och tröghetens agenter. Människobehandlande organisationer ur ett ny-institutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.

Transnationellt adopterade ungdomar på § 12-hem (U 99-3009)

Sökande: Professor, överläkare Torsten Tuvemo, Akademiska Barnsjukhuset, Uppsala

Medsökande: Professor, överläkare Anne-Liis von Knorring, professor Lennart Melin, leg. läk, med.dr Lemm Proos

Projektperiod: 1999-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: I 256 000 kronor

Projektet avser att identifiera orsakerna till de transnationellt adopterades överrepresentation på särskilda ungdomshem. I studien ingår en matchad kontrollgrupp av ej placerade transnationellt adopterade ungdomar. Ytterligare kontrollgrupper, en svensk grupp placerade, samt placerade med invandrarbakgrund på samma ungdomshem kommer att jämföras. Somatiska, sociala och psykologiska data kommer att insamlas. Intervjuer och allmänpsykologisk och neuropsykologisk undersökning kommer att genomföras.

Publikationer:

Elmund, A. (2007). *Overrepresentation of Internationally Adopted Adolescents in Swedish § 12-institutions*. Akademisk avhandling, Medicinska fakulteten, Uppsala universitet.

Elmund, A., Melin, L., von Knorring, A.-L., Proos, L., & Tuvemo, T. (2004). Cognitive and neuropsychological functioning in transnationally adopted juvenile delinquents. *Acta Paediatrica*, 93, 1507–1513.

1998

Psykiska störningar hos ungdomar med sociala problem (U 98-3008)

Sökande: Professor Bengt-Åke Armelius, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet

Medsökande: Docent Bruno Hägglöf, Psykiatriska institutionen, Umeå universitet

Projektperiod: 1998-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: I 900 000 kronor

Projektet anknyts till pågående projekt vid institutionen för tillämpad psykologi ("Behandlingsprojektet") och barnpsykiatri vid Umeå universitet och utgör en longitudinell studie med omfattande intervjuer med ungdomar samt större datainsamlingar vid projektets början och slut. Avsikten är att fokusera på ungdomar med psykiska problem på SiS institutioner.

Publikationer:

Börjesson, C., Armelius, B.-Å., & Östgård-Ybrandt, H. (2005). The Psychometric Properties of the Swedish Version of the Adolescent Drug Abuse Diagnosis (ADAD). *Nordic Journal of Psychiatry*, 61(3), 225–232.

Groth, J. & Lundquist, G. (2007). *Intelligens, självbild och symptom hos ungdomar med antisocial problematik*. Examensuppsats, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Östgård-Ybrandt, H. (2004). Self-concept, inner residue of past relationships and social functioning in adolescence. A study of age and gender differences in groups of normal and antisocial adolescents. Diss., Department of Psychology, Umeå University.

Svåra uppväxtförhållanden bland flickor – bakgrund, konsekvenser och åtgärder (U 98-3026)

Sökande: Professor Lars R Bergman, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil.dr Margit Wångby, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 845 000 kronor

Inom forskningsprogrammet Individuell Utveckling och Miljö (IDA) observerades att dubbelt så många flickor som pojkar under uppväxten levt under mycket trassliga hemförhållanden. Huvudsyftet är nu att få ökad kunskap om den process som leder till att vissa flickor får allvarliga utagerande problem. Longitudinella data för 1 300 barn inom IDA-projektet och nyinsamlade intervjudata för institutionsplacerade flickor samt en kontrollgrupp kommer att användas. Resultaten kommer att leda till förslag på preventiva åtgärder och uppslag till behandling.

Publikationer:

Bergman, L.R., & Wångby, M. (1998). Are girls more than boys subjected to disrupted upbringing conditions? *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 7, 194–203.

Bergman, L.R., & Wångby, M. (1999). We do not know if today, in Sweden, girls more than boys are subjected to disruptive conditions of upbringing. *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 8, 79–80.

Wångby, M., & Bergman, L. (2001). The relative importance of disrupted upbringing conditions and early externalizing problems for later antisocial problems. *Stencil*, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet.

Klientperspektiv på motivationsarbetet inom LVM-vården (V 98-3029)

Sökande: Anders Bergmark, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Mats Ekendahl, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01–1999-06-30

Beviljade medel: 552 000 kronor

Syftet är att beskriva, typologisera och analysera hur LVM-vårdsklienter uppfattar och värderar de centrala momenten i LVM-vården. Även deras egna tidigare erfarenheter, upplevelser och konkreta tvångsåtgärder, framtida möjligheter och handlingsstrategier som har relevans för motivationsarbete och eventuella följder kommer att analyseras. Grundläggande klientstrategier kommer att identifieras.

Publikationer:

Ekendahl, M. (2001). *Tvingad till vård – missbrukares syn på LVM, motivation och egna möjligheter*. Akademisk avhandling, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Ungdomar från särskilda ungdomshem i brottsliga nätverk (U 98-3021)

Sökande: Socionom/doktorand Charlotta Fondén, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-09-01–2000-12-31

Beviljade medel: 860 000 kronor

En undersökning ska genomföras avseende ungdomar som varit placerade på särskilda ungdomshem i Stockholms län och som varit medlemmar i brottsliga nätverk i Stockholm. Tre befintliga projekt ("Brottsliga nätverk i Stockholm", "Utvärdering av socialtjänstens institutionsvård av barn och ungdomar", "24-årsuppföljning av ungdomar som varit inskrivna på särskilda ungdomshem") kommer att användas i kombination med nya inhämtade data. Ett syfte är att se om deltagande i brottsliga nätverk påverkas av de mest brottsbelastade ungdomarna.

Publikationer:

Fondén, C. (2001). "Gola aldrig ner någon". Intervjuer med personer som i tonåren misstänkts för brott. I: Estrada,

F. & Flyghed, J. (red.), *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Studentlitteratur: Lund.

Sarnecki, J. (1999). *Ungdomar från särskilda ungdomshem i Stockholms brottsliga nätverk*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 3.

Statistiska index och prediktorer inom den institutionella missbrukarvården (V 98-3011)

Sökande: Professor Ove Frank, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil.dr Ingegerd Jansson, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01–2000-12-31

Beviljade medel: 1 139 000 kronor

Mått och metoder för kvantitativ statistisk analys av klienter inom institutionsvården utvecklas. Datamaterial från DOK, UNGDOK, MAP och den svenska delen av det europeiska samarbetsprojektet BIOMED II ska användas. Avsikten är att använda statistiska metoder för analys av data om missbrukare, klienter och vårdinsatser, dels genom användning av explorativa statistiska modeller (till exempel klusteranalys), dels genom utveckling av statistiska förklaringsmodeller.

Publikationer:

- Frank, O. (2000). "Validating clustering in large contingency tables", Paper presented at 7th Conference of the *International Federation of Classification Societies*, Namur, Belgium.
- Dahl, A. (2003). Ett underlag för ADAD-index. Stencil, Statistiska institutionen, Stockholms universitet.
- Frank, O. (2000). Structural Plots of Multivariate Binary Data. *Journal of Social Structure*, 1(4), 1–19.
- Frank, O., Jansson, I., Larsson, J., Reichmann, S., Soye, V., & Vielva, I. (2001). Addiction severity predictions using client network properties. *International Journal of Social Welfare*, 10, 215–223.
- Hagberg, J. (2003). Könseffekter i ADAD-data. Stencil, Statistiska institutionen, Stockholms universitet.
- Jansson, I. (2001). *Problem i sammanfattande mått i ASI*. Statens institutionsstyrelse: Allmän SiS-rapport, nr 10.
- Lorenc, B. (2002). Entropy-based Measures of Association. *Stencil*, Statistiska institutionen, Stockholms universitet.
- Ravndal, E., Lauritzen, G., Frank, O., Jansson, I., & Larsson, J. (2001). Childhood Maltreatment Among Norwegian Drug Abusers in Treatment. *International Journal of Social Welfare*, 10, 142–147.

Salutogen utredning och behandling. En kvasiexperimentell studie med inriktning på asociala ungdomar (U 98-3002)

Sökande: Docent Kjell Hansson, Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet

Medsökande: Professor Marianne Cederblad, Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet

Projektperiod: 1998-01-01–1998-12-31

Beviljade medel: 640 000 kronor

Projektet bygger på ett tidigare SiS-finansierat projekt (U95-3030). Syftet med detta projekt är att undersöka hur en tungt belastad ungdomsgrupp klarar sig. Ett annat syfte är att jämföra resultat av en salutogen (hälsobringande) utredning och behandlingsinsats med konventionell utredning som bedrivits tidigare på utredningsavdelningen vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Lund. Det tredje syftet är att utvärdera om salutogena faktorer jämfört med patogena faktorer i en tungt belastad ungdomsgrupp har betydelse för prognosen.

Publikationer:

- Hansson, K., & Olsson, M. (2001). Känsla av sammanhang – ett mänskligt strävande. *Nordisk Psykologi*, 53(3), s. 238–255.
- Hansson, K., Olsson, M., & Cederblad, M. (2004). A Salutogenic Investigation and Treatment of Conduct Disorder. *Nordic Journal of Psychiatry*, 58(1), 5–16.

Hansson, K., Olsson, M., & Schüller, K. (2002). Så kan beteendestörda ungdomar få hjälp. *Socionomen*, 5/2002.

Hult, S., Waad, T., Cederblad, M., & Hansson, K. (1996). *Salutogen miljöterapi i teori och praktik – en introduktion för blivande salutogener*. Forskning om barn och familj, nr 7/1996. Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet.

Olsson, M. (2007). *Unga vuxna med en historia av uppförandestörning – En långtidsuppföljning med ett salutogent och ekologiskt perspektiv*. Lund Dissertations in Social Work, 24, Lunds universitet.

Ungdomar i § 12-vård – Önskemål om hjälp och delaktighet (U 98-3028)

Sökande: Fil.dr Anne Hermodsson, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Karsten Åström, Avdelningen för rättssociologi, Lunds universitet

Projektperiod: 1998-09-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Syftet med undersökningen är att låta ungdomarna på SiS institutioner själva "komma till tals" genom att själva få uttrycka sina åsikter, sina önskemål om hjälp och delaktighet i behandlingen. Som grundmaterial används SiS dokumentation om ungdomsvården (ADAD). Intervjuer med ungdomar i behandling kommer att utgöra komplement. Resultaten bör få betydelse för institutionernas metodutvecklingsarbete.

Publikationer:

Hermodsson, A., & Hansson, C. (2005). "Demokrati i det lilla?" *Ungdomars delaktighet i sin behandling*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

Utvärdering av behandlingen av pojkar på särskilda ungdomshem (U 98-3037)

Sökande: Fil.dr Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Medsökande: Doktorand Teci Hill, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 1998-09-01–2003-12-31

Beviljade medel: 2 483 500 kronor

Undersökningens syfte är att utvärdera behandlingsresultatet av kognitiv beteendeterapi, som sedan några år används vid Sundbo ungdomshem. Behandlingsutfallet kommer att jämföras med resultaten från Långanäs och Stigby ungdomshem. Utvärderingen kommer att ge kunskap om KBT-modellens värde i svensk behandlingsmiljö.

Publikationer:

Holmqvist, R., Hill, T., & Lang, A. (2005). *Ger ART bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Utvärdering av slutna ungdomsvård (U 98-3036)

Sökande: Professor Eckart Köhlhorn, SoRAD, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Jessica Palm, SoRAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-10-15–2001-12-31

Beviljade medel: 967 694 kronor

Projektet syftar till att utvärdera den nya påföljden – slutna ungdomsvård. Både rätts-sociologiska och omsorgsaspekter med relevans för den nya påföljden belyses. Projektet ska ge svar på frågan i vilken utsträckning intentionen, det vill säga att slutna ungdomsvård ska vara ett alternativ till fängelsestraff för unga lagöverträdare, kan anses vara uppfylld.

Publikationer:

Köhlhorn, E. (2002). *Slutna ungdomsvård. Rättsliga reaktioner på de ungas brott före och efter införandet 1999*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 5.

Palm, J. (2003). *Ungdomarnas upplevelse av slutna ungdomsvård. En jämförelse med LVU-placeringar och fängelse*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

Alkoholmissbrukares livshistorier (V 98-3023)

Sökande: Fil.dr Noriko Kurube, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Lars Oscarsson, Institutionen för samhällskunskap, Örebro universitet

Projektperiod: 1998-08-01–2000-12-31

Beviljade medel: 950 000 kronor

Det övergripande syftet är att genom livsberättelser (20–24 st.) hos kvinnliga och manliga LVM-vårdsklienter och Länkmedlemmar studera skillnader samt ge kunskap om klienternas livshistoria och -situation för att kunna utveckla en LVM-vård som utgår från livssituationen. Livshistorier bör kunna ge en uppfattning om de existentiella villkor som bidrar till olika förutsättningar för missbrukare i olika livsfaser och de värderingar som ligger bakom olika livsstilar.

Publikationer:

Kurube, N. (2001). LVM-klientens livssyn: Det förlorade livet eller livet som oändlig kamp. *Socionomen*, 5, s. 56–61.

Kurube, N. (2004). *Det förlorade livet eller livet som oändlig kamp. LVM-klienters livshistorier med fokus på kvinnor*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

En studie av reflektion och handledning som resultat av personalutbildning på SiS institutioner (Ö 98-3010)

Sökande: Fil.mag., doktorand Ingemar Svensson, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Medsökande: Professor Håkan Jenner, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektperiod: 1998-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: I 371 000 kronor

Projektets syfte är att belysa villkoren för att praktikers erfarenhetsbaserade kunskaper ska kunna utvecklas samt villkoren för att kunskaperna ska kunna användas i det dagliga arbetet. Projektet har två huvudfrågeställningar: 1) Hur ser villkoren ut för reflekterande processer i utbildningen? 2) Hur ser villkoren ut för reflekterande processer i praktiken? Studien belyser utbildningsinsatser, lärande, kunskapsutveckling och kunskapsanvändning samt hur individ- och miljöfaktorer spelar in för resultaten. Totalt 350 personer vid SiS institutioner ingår i undersökningen och resultaten kan ingå i SiS beslutsunderlag för personalens kunskapsutveckling.

Publikationer:

Nilsson, L. (2003). *Lärande och kunskapsanvändning – en studie om kompetensutveckling genom personalutbildning och arbete vid särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Nilsson, L., & Svensson, I. (1999). *Att utveckla yrkesrollen genom utbildning – Behandlares och lärares uppfattning om två utbildningar inom SiS*. Institutionen för pedagogik, Växjö universitet.

Nilsson, L., & Svensson, I. (1999). *Lärande och kunskapsanvändning. Redovisning av en delfistudie*. Pedagogisk kommunikation, nr 6, Växjö universitet.

Nilsson, L., & Svensson, I. (1999). *Förutsättningar för reflektivt lärande. Socialt perspektiv*, nr 4.

Nilsson, L., & Svensson, I. (2001). *Villkor för kompetens- och verksamhetsutveckling*. I: Jenner, H., & Gerrevall, P. (red.), *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

1997

Flickors röst under utredning och behandling – Hur ungdomar med olika bakgrund blir hörda i samtal och i skriftliga dokument (U 97-3005)

Sökande: Professor Karin Aronsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Medsökande: Doktorand Karin Osvaldsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Projektperiod: 1997-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 770 000 kronor

Syftet är att följa ett antal flickor på särskilda ungdomshem genom analyser av institutionella samtal och utredningsdokument och genom livshistorieintervjuer. Några frågor som man söker svar på är följande: Hur förstår flickorna institutionella samtal? På vilket sätt gör de sig hörda i samband med samhälleliga ingripanden och placeringar? Vilka missförstånd kan man identifiera? Vilken roll spelar etnisk tillhörighet för flickornas möjlighet att göra sin röst hörd?

Publikationer:

Aronsson, K. (2001). Ideologiska dilemmor och en flyktingflickas röst. I: Aronsson, K. (red.), *Haverier i social barnavård. Fem fallstudier*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.

Osvaldsson, K. (1997). Social Accounts in Conference Talk: A Case Study on the Voice of a Girl in an Assessment Centre.

I: Linell, P., Ahrenberg, L., & Jönsson, L. (red.), *Samtal och språkanvändning i professionerna*. Uppsala: ASLA:s skriftserie 11.

Osvaldsson, K. (2002). Talking Trouble. *Institutionality and Identity in a Youth Detention Home*. Akademisk avhandling, Tema Barn, Linköpings universitet.

Tvångsngripanden, frivillig vård och livsstilsförändring. Behandlingserfarehetens roll i det långsiktiga rehabiliteringsförloppet (V 97-3015)

Sökande: Psykolog Jan Blomqvist, Socialtjänstförvaltningen, FoU-byrån

Medsökande: Leg. läk., med.dr Gunnar Ågren, Socialtjänstförvaltningen, FoU-byrån

Projektperiod: 1997-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 1 456 000 kronor

Projektet syftar till att ge kunskap om behandlingens roll i den långsiktiga rehabiliteringsprocessen vid alkohol- och narkotikamissbruk, med särskilt fokus på upplevelser av ingripanden utan den enskildes samtycke. Mer specifika aspekter, som kommer att belysas är: a) likheter och skillnader mellan de "verksamma inslagen" i spontanläkning och behandling, b) samspelet mellan livshändelser och behandlingserfarenheter med avseende på hur missbruket utvecklas, c) specifika omständigheter, under vilka frivillig vård respektive tvångsvård kan påskynda och underlätta "naturliga" förbättringsprocesser, d) specifika omständigheter, under vilka frivillig vård respektive tvångsvård kan försvåra eller omintetgöra långsiktig rehabilitering, samt e) likheter och skillnader mellan alkohol- och narkotikamissbrukare i nämnda avseenden.

Publikationer:

Blomqvist, J. (2002). Recovery With and Without Treatment: A Comparison of Resolutions of Alcohol and Drug Problems. *Addiction Research and Theory*, 10(2), 115–118.

Blomqvist, J. (2002). *Att sluta med narkotika – med och utan behandling*. Socialtjänstförvaltningen i Stockholm: FoU-rapport 2002:2.

Christophs, I. (2002). *Tvångsvård på gott och ont*. Stockholms stad: FoU-rapport 2002:5.

Dolda resurskrävande problem i vård- och omsorgsorganisationer (U 97-3019)

Sökande: Fil.dr Gurli Fyhr, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet

Projektperiod: 1997-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 990 000 kronor

Projektet bygger på tidigare studier rörande handledning på vårdinstitutioner. Syftet är att vidareutveckla den i tidigare forskning empiriskt grundade teorin genom att studera de identifierade problemkomplexen och göra teorin mer generaliserbar. Tre särskilda ungdomshem ska bilda stomme i studien. Var och en av dem studeras i par med respektive ett daghem, en sjukhusenhet och en skolenhet.

Publikationer:

Fyhr, G. (1999). *Klockbacka – en välintegrerad akutinstitution*. Statens institutionsstyrelse: SiS följer upp och utvecklar, nr 3.

Fyhr, G. (2000). *Hammargården – problem, resurser och förslag till åtgärder*. Statens institutionsstyrelse: Dnr 120-016-2000.

Fyhr, G. (2001). Ett § 12-hem på fall. *Socionomen*, 5, s. 78–82.

Fyhr, G. (2001). Destruktiva processer då fritids integreras med skolan. *Psykologtidningen*, 3, s. 4–7.

Fyhr, G. (2001). Residential Institutions Requesting Supervision: A Theoretical Analysis of an Empirically Studied Problem. *Child and Family Social Work*, 6, 59–66.

Fyhr, G. (2002). "Planned Barriers" against Destructive Psychological Processes in Care Organizations. *The Qualitative Report*, 7(2).

En studie av utlandsadopterades syn på sina uppväxtvillkor och sin livssituation (U 97-3003)

Sökande: Doktorand Katarina von Greiff, Hälsohögskolan i Stockholm

Medsökande: Professor Birgitta Qvarsell, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1997-01-01–1997-12-31

Beviljade medel: 200 000 kronor

Studien avser att belysa internationella adoptioner genom att lyfta fram några olika perspektiv på fenomenet och undersöka dess innebörder och konsekvenser. De adopterades livssituation här i Sverige kommer att studeras främst genom en kvalitativ in-

tervjuundersökning med två grupper av adopterade som ursprungligen kommit från Columbia. Den ena gruppen intervjuade blir unga, vuxna adopterade från Columbia och uppväxta i Sverige; den andra gruppen utgörs av tonåringar från Columbia, uppväxta i Sverige, omhändertagna för samhällsvård enligt LVU och placerade på särskilt ungdomshem.

Publikationer:

von Greiff, K. (2000). *Adopterade från Latinamerika – deras uppfattningar om sina uppväxtvillkor, sin livssituation och Sverige som socialisationskultur*. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

LVM-vård som kulturell ingenjörskonst. En socialantropologisk studie av en vårdforms faktiska innehåll (V 97-3002)

Sökande: Fil.dr Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 1997-01-01–1998-12-31

Beviljade medel: 754 000 kronor

Syftet med studien är att utifrån den konkreta praktiken vid ett LVM-hem försöka förstå hur vården går till. Hur tar den "hårda" professionaliteten sig uttryck i vårdarbetet och hur samspelar den med "mjuka" faktorer som vänskap och ömsesidighet? Projektet är fokuserat på själva behandlingsprocessen, det vill säga allt det som händer en klient från det han kommer till hemmet till dess han skrivs ut.

Publikationer:

Johansson, G. (2000). *Tvång och tillit. LVM-vård som kulturell ingenjörskonst – exemplet Hornö*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Själv mord och våldsamt död före 25 års ålder – Följder av en omöjlig livssituation? (U 97-3020)

Sökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Barn- och ungdomspsykiatriska enheten, S:t Görans barnkliniker, Karolinska institutet

Projektperiod: 1997-01-01–2002-12-31

Beviljade medel: 1 580 000 kronor

Projektets syfte är att pröva frågan om självmord respektive våldsamt död kan vara jämförbara uttryck för livsleda till följd av en omöjlig livssituation präglad av tidiga anpassningssvårigheter, ungdomsbrottslighet, missbruk och arbetsförmåga. Frågeställningen berör självmordsstegen i ungdomsåren och har väckts genom redan genomförda longitudinella undersökningar av självmord/dödsfall bland barnpsykiatriska patienter respektive ungdomar som på grund av asocialitet behandlats på ungdomsvårdsskolor.

24-årsuppföljning av ungdomar som under åren 1990–95 varit inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholm (U 97-3001)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Socionom Ulrika Bergström, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1997-01-01–2001-12-31

Beviljade medel: 2 549 000 kronor

Syftet med undersökningen är dels att studera om och i så fall på vilket sätt som de före detta § 12-ungdomarna, nu fyllda 24 år och på tröskeln till vuxenlivet, skiljer sig från en normalgrupp ungdomar. Dels är syftet att studera hur olika grupper av § 12-ungdomar skiljer sig från varandra vid uppföljningstillfället.

Narkotikamissbrukare i LVM-vård och deras sociala nätverk (V 97-3021)

Sökande: Socionom Anette Skårner, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Medsökande: Professor Gunnar Bernler, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1997-01-01–1999-12-31

Beviljade medel: 545 370 kronor

I projektet kartläggs LVM-vårdade missbrukares sociala nätverk och belyses vilken roll det sociala nätverket spelar i missbrukarens liv, framför allt hur missbrukarens sociala situation påverkas av nätverket. Dessutom ska man undersöka hur missbrukare i LVM-vård skiljer sig från andra missbrukare i dessa avseenden, genom en jämförelse med en parallell studie med likartad uppläggnings av narkotikamissbrukare i öppenvård.

Publikationer:

Skårner, A., & Regné, M. (2003). *”Det är dom här jag har och inte har”*. En studie av LVM-vårdade narkotikamissbrukares nätverk. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

LVM-vårdens arbete – en undersökning av vårdarbetet på behandlingshem (V 97-3022)

Sökande: Fil.dr Bengt Svensson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1997-01-01–2000-12-31

Beviljade medel: 1 602 000 kronor

Syftet är att undersöka hur tvångsvårdens motsägelsefulla strukturella förutsättningar manifesteras i det arbete som sker på institutionen och i klienternas uppfattningar om och reaktioner på detta arbete. Studien är av processkaraktär. Effekterna av arbetet på klienterna avläses inne på institutionen och i nära anslutning till utskrivning. Hur personalkultur och klientkultur uttrycks i det sociala samspelet mellan institutionens olika kulturer undersöks också.

Publikationer:

Svensson, B. (1997). Livet som narkoman. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift*, 14(4), s. 219–230.

Svensson, B. (1998). Missbrukare. I: Denvall, V., & Jacobsson, T. (red.), *Vardagsbegrepp i socialt arbete*. Stockholm: Norstedts juridik.

Svensson, B. (1998). Stjärnglans över drogerna. *Socialpolitik*, 3, s. 38–41.

Svensson, B. (1999). Att vårda unga missbrukare. Alkohol och narkotika – politik, vård och dilemman. Rapport från konferens i Göteborg 12–13 april 1999, Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Svensson, B. (2001). *Vård bakom låsta dörrar. Lunden, ett LVM-hem för kvinnor*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Svensson, B. (2001). Om jag inte får gå ut så river jag stället – om tvångsvård av kvinnliga narkomaner. *Socionomen*, 5, s. 62–67.

Svensson, B. (2002). En jämförelse mellan tvångsvård för män och för kvinnor. I: Leissner, T., & Hedin, U.-C. (red.), *Könsperspektiv på missbruk*. Stockholm: Bjuerner och Bruno.

Svensson, B. (2003). *Knarkare och plitar – tvångsvården inifrån*. Stockholm: Carlssons förlag.

Asociala ungdomars sociala nätverk (U 97-3007)

Sökande: Psykolog Jan Swaling, Barn- och ungdomspsykiatriska enheten, S:t Görans barnkliniker, Karolinska institutet

Medsökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, S:t Görans barnkliniker, Karolinska institutet

Projektperiod: 1997-01-01–1998-12-31

Beviljade medel: 528 000 kronor

Syftet är att genom djupintervjuer med ungdomar på särskilda ungdomshem och ungdomar fria från asociala och psykiska störningar kartlägga och jämföra deras sociala nätverk. Genom analys och tolkning av kartläggningen genereras hypoteser om dysfunktionella mönster i nätverken med syfte att utveckla nätverksterapeutiska behandlingsmodeller. Ett viktigt delmål är att få kunskap om asociala invandrarungdomars sociala nätverk.

Publikationer:

Brendler-Lindqvist, M. (2000). *Asociala ungdomars sociala nätverk med fokus på ungdomar med invandrar- och flyktningbakgrund*. Karolinska institutet och Stockholms universitet: Research Report, nr 17.

Tvångsvård av missbrukare – ett rättsligt perspektiv (V 96-3001)

Sökande: Jur.kand. Ewa Gustafsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Professor Lotta Westerhäll, Rättsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1996-07-01–1997-12-31

Beviljade medel: 600 000 kronor

Projektet syftar till att, genom en systematisk och teoretisk bearbetning av den rättsliga regleringen och det empiriska underlaget, ge en så verklighetsnära beskrivning som möjligt av tillämpningen vad avser tvångsvård av vuxna missbrukare samt att fastställa huruvida gängse rättssäkerhetsgarantier och legalitetskrav är uppfyllda.

Publikationer:

Gustafsson, E. (2001). *Missbrukare i rättsstaten. En rättsvetenskaplig studie om lagstiftningen rörande tvångsvård av vuxna missbrukare*. Akademisk avhandling, Juridiska institutionen, Lunds universitet. Stockholm: Norstedts Juridik.

Gustafsson, E. (2002). Fostret i fokus, om rättssäkerhet och tvångsvård av gravida missbrukare. I: Vahlne Westerhäll, L. (red.), *Rättssäkerhetsfrågor inom socialrätten*. Stockholm: Norstedts juridik.

1995

Missbruk och psykisk störning (V 95-3004)

Sökande: Professor Bengt-Åke Armelius, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet

Medsökande: Fil.dr Håkan Larsson, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet

Projektperiod: 1995-07-01–2001-12-31

Beviljade medel: 4 150 000 kronor

Föreliggande projekt syftar till att öka kunskaperna om kombinationen missbruk och psykisk störning, dels genom att göra en noggrann genomgång av missbruk bland patienter i det så kallade Behandlingshemsprojektet, dels genom att inkludera SiS-institutionerna Frösö behandlingshem och Hessleby i den longitudinellt upplagda studien. Resultaten förväntas ge ökade kunskaper om sambanden mellan behandlingsutfall och patientkaraktäristika, vårdinnehåll och vårdkultur.

Publikationer:

Anttila, A. (2005). *Missbruk och psykisk störning – prövning av en modell för att avgöra vad som är primärt*. D-uppsats, Institutionen för psykologi, Umeå universitet.

Armelius, B.-Å., Armelius, K., Larsson, H., & Sundbom, E. (2002). *Missbrukare med psykiska störningar och psykiatripatienter. Jämförelser baserade på ASI, SASB och DMT*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

Larsson, H., & Ollus, M. (1999). *Ett år efter utskrivning – vad hände sen? En uppföljning av 31 LVM-klienter*. Statens institutionsstyrelse: SiS följer upp och utvecklar, 5/99.

Larsson, H. (1998). *Långtidsuppföljning – process och resultat för missbrukare*. I: Gerdner, A. & Sundin, Ö. (red.), *Dubbel trubbel*. Nya rön och erfarenheter i diagnos och behandling av samtidigt beroende och psykisk störning. Behandlingshemmet Runnagården, Örebro.

Ollus, M., & Larsson, H. (2000). *Arbetsmiljö och vårdkultur (Del 6) Frösö behandlingshem*. *Stencil*, Statens institutionsstyrelse.

Ollus, M., & Larsson, H. (2000). Arbetsmiljö och vårdkultur (Del 7) Hessleby behandlingshem. *Stencil*, Statens institutionsstyrelse.

Etik och LVM (V 95-3042)

Sökande: Professor Mats Berglund, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS

Medsökande: Fil.kand., teol.kand. Jan Arlebrink, Sjukhuskyrkan, MAS

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 650 000 kronor

Syftet med projektet är flerfaldigt: att göra en analys av a) klienternas existentiella situation mot bakgrund av det faktum att de befinner sig på institution av tvång, b) undersöka i vad mån klienterna uppfattar tillvaron som begriplig, hanterbar och meningsfull, c) undersöka kränkningars svårighetsgrad och konsekvenser i olika faser av motivationen samt d) göra en etisk analys av lagstiftningen, de intagnas situation samt av personalens situation. En intervjuundersökning kommer att genomföras med personalen, som fokuserar på vårdarens etiska medvetenhet och existentiella förankring. I projektet ska även ett utbildnings- och handledningsprogram utarbetas för personalen, som är fokuserat på den etiska dimensionen i deras arbete.

Publikationer:

Arlebrink, J. (2003). *Det existentiella lidandet – alkoholmissbrukares upplevelser av och reaktioner på tvångsvård*. Licentiatavhandling, Centrum för teologi och religionsvetenskap, Avdelningen för tros- och livsåskådningsvetenskap, Lunds universitet.

Arlebrink, J. (2004). *Det moraliska ifrågasättandet och det existentiella lidandet. Alkoholmissbrukares upplevelser av och reaktioner på tvångsvård*. Lund Studies in Ethics and Theology 13. Avhandling, Lunds universitet.

LVM-vårdens effektivitet. Ett naturligt experiment efter lagändringen 1994 (V 95-3037)

Sökande: Professor Mats Berglund, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS

Medsökande: Kurator, fil.kand. Marianne Kronberg, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS

Projektperiod: 1995-07-01–2000-12-31

Beviljade medel: 1 934 700 kronor

För att förstå kausaliteten i sambandet mellan den ökade dödligheten i tvångsgruppen och tvångsvården i sig krävs antingen ett naturligt experiment eller en randomiserad kontrollerad studie. Sedan juli 1994 har de olika socialnämnderna själva ansvaret för att ansöka om tvångsvård, vilket har medfört stora regionala skillnader. Detta kan inte förklaras av olika sociala förhållanden eller olikheter i frekvensen anmälningar. I studien ska man jämföra LVM-anmälda missbrukare i områden med högt respektive lågt antal LVM-ansökningar efter 24 respektive 48 månader. En rad effektvariabler studeras.

Publikationer:

Larsson Lindahl, M. (2011). *Patients in Court-Ordered Substance Abuse Treatment*. Avhandling, Medicinska fakulteten, Lunds universitet.

Lindahl, M.L., Öjehagen A., & Berglund, M. (2010). Commitment to coercive care in relation to substance abuse reports to the social services. A 2-year follow-up. *Nordic Journal of Psychiatry*, 64(6), 372–376.

Larsson Lindahl, M. (2006). *Legal coercion of substance abusers; investigation, treatment and outcome*. Licenciatuppsats, Medicinska fakulteten, Lunds universitet.

Larsson-Kronberg M., Öjehagen A., & Berglund M. (2005). Experiences of coercion during investigation and treatment. *International Journal of Law and Psychiatry*, 28(6), 613–621.

Tvångsvård av vuxna missbrukare: teori, praktik och mortalitet (V 95-3013)

Sökande: Professor Anders Bergmark, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Professor Lars Oscarsson, Örebro universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: I 900 000 kronor

Projektet har tre delsyften: 1) att undersöka hur de svenska och internationella erfarenheterna när det gäller motivationsarbete med alkohol- och narkotikamissbrukare är tillämpliga inom tvångsvården av vuxna missbrukare, 2) att undersöka i vilken utsträckning tvångsvården leder till fortsatt behandling i frivilliga former och 3) att undersöka mortalitetsutvecklingen bland tvångsvårdade missbrukare.

Publikationer:

Bergmark, A. (1996). Missbruk och temporalitet. En diskussion kring rationalitet, kontroll och motivation. *Nordisk alkoholtidskrift*, 13(1), s. 77–87.

Bergmark, A., & Oscarsson, L. (1999). Behandlingsmotivation och tvångsvård. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3, s. 194–209.

Bergmark, A. (2003). Tvångsvårdens utfall – en uppföljning av missbrukare vårdade med stöd av LVM.

I: Forskningsrapporter, Bilagedel till LVM-utredningens betänkande *Tvång och förändring*, SoU 2004:3.

Billinger, K. (2000). *Få dem att vilja. – Motivationsarbete inom tvångsvården*. Rapport i socialt arbete, nr 95. Akademisk avhandling, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Äldre missbrukare inom institutionsvård – exemplet Östfora (V 95-3012)

Sökande: Fil.dr Ann Boklund-Palm, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1997-12-31

Beviljade medel: 790 000 kronor

Syftet är att undersöka vårdkedjan kring missbrukande personer, 60 år och äldre eller funktionshandikappade, intagna under en viss period på Östfora behandlingshem. Ett delsyfte är att undersöka vad som konkret görs och hur behoven tillgodoses inom behandlingshemmet och socialtjänsten i hemkommunen. Ett annat delsyfte är att beskriva de intagna, vilka speciella behov dessa människor har samt försöka belysa hur de värderar vistelsen på Östfora. Vidare är avsikten att undersöka hur missbruket liksom livssituationen utvecklas efter hemkomsten från behandlingshemsvistelsen.

Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar (U 95-3009)

Sökande: Fil.dr Gunnel Colnerud, IPP, Linköpings universitet

Medsökande: Tf professor, docent Kjell Granström, IPP, Linköpings universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 1 195 000 kronor

Avsikten är att utforska personalens identifiering och erfarenhet av yrkesetiska normkonflikter i arbetet med ungdomar på § 12-hem. Man kommer att kartlägga det etiska problemområdet inom tvångsvården av ungdomar samt utröna hur personalen iakttar och hanterar etiska konfliktsituationer i vardagen. Projektet genomförs i två steg med hjälp av critical incidentmetod och intervjumetod.

Publikationer:

Colnerud, G. (1997). *Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar*. Delrapport 1. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 3.

Colnerud, G. (1999). *Etik och ungdomsvård – slutrapport*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 1.

En utforskningsstudie och jämförande studie av missbrukare i psykiatrisk vård och LVM-vård (V 95-3049, V 97-3004)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för tillämpad psykologi, Lunds universitet

Medsökande: Socionom, leg. psykoterapeut Eva Johnsson Fridell

Projektperiod: 1995-07-01–1997-06-30

Beviljade medel: 418 000 kronor

Detta är en djupintervjuundersökning av 41 narkotikamissbrukare som i en tidigare intervjuundersökning uppgett att de någon gång försökt begå självmord. Nio av dessa har haft LVM-vård. Bland annat ska dessa frågeställningar belysas: Hur ser situatio-

nen kring ett självmordsförsök ut för narkotikamissbrukaren, hur känner, tänker och resonerar han eller hon? Vad är utlösandefaktorer och hur ser missbrukaren själv på vad som är självmordsförsök i motsats till ett i övrigt destruktivt liv? Vilka coping-strategier finns att tillgå? Innebär LVM-vård med sina speciella betingelser särskilda risker eller möjligheter? Vad är adekvat bemötande?

Publikationer:

Fridell, M. (1998). Drogmisbrukare med psykisk störning – femårsuppföljning av tunga narkomaner. I: Gerdner, A., & Sundin, Ö. (red.), *Dubbel trubbel. Nya rön och erfarenheter i diagnos och behandling av samtidigt beroende och psykisk störning*. Behandlingshemmet Runnagården, Örebro.

Johnsson, E. (2002). *Självmordsförsök bland narkotikamissbrukare*. Lund Dissertations in Social Work, nr 10, Lunds universitet.

Johnsson, E., & Fridell, M. (1997). Suicide Attempts in a Cohort of Drug Abusers: A 5-Year Follow-Up Study. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 96, 362–366. Också publicerad i Yearbook of Psychiatry 1998.

Johnsson, E., & Fridell, M. (1999). "Plötsligt får man lust att leva". *En grupp narkomaners berättelser om sina självmordsförsök*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

Pedagogikens villkor och möjligheter inom de särskilda ungdomshemmen (U 95-3039)

Sökande: Fil.dr Per Gerrevall, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 900 000 kronor

Ett väsentligt inslag i de insatser som görs för ungdomar som placeras vid särskilda ungdomshem är skolgången. Ofta finns hos ungdomarna en bakgrund där den ordinarie skolgången varit fylld av komplexa problem av olika slag. Projektets syfte är att bidra till att utveckla en specialpedagogik för de särskilda ungdomshemmen, som dels tar hänsyn till ungdomarnas speciella behov, dels tar hänsyn till de ramfaktorer som styr verksamheten.

Publikationer:

Fritzén, L. (1998). *Pedagogikens janusansikte. Om det kommunikativa handlandets didaktiska villkor och konsekvenser*. Lund University Press: Diss., Lund Studies in Education 8.

Gerrevall, P., & Jenner, H. (red.). (1997). *När skola möter behandling. Om pedagogikens villkor vid de särskilda ungdomshemmen*. Pedagogisk rapport, nr 1, Institutionen för pedagogik, Högskolan i Växjö.

Jenner, H., & Gerrevall, P. (red.). (2001). *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

Skola och behandling på ungdomshem. *Socialt perspektiv*, 1997, vol 76, nr 1.

Skola som vändpunkt. *Socialt perspektiv*, 2001, vol 80, nr 1.

Svensson, I. (2003). *Phonological dyslexia. Cognitive, Behavioural and Hereditary Aspects*. Akademisk avhandling (paper III & IV), Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Behandlarrollen i missbrukarvården: professionell hållning och empati (V 95-3021)

Sökande: Fil.dr Ulla Holm, Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1999-12-31

Beviljade medel: 1 026 000 kronor

Syftet är att studera hur professionellt förhållningssätt och empatisk förmåga hos personal vid behandlingshem inom missbrukarvården utvecklas och påverkas av dels utbildning, fortbildning och handledning, dels personlighetsrelaterade faktorer som självkänedom och hantering av egna psykiska behov. Projektet omfattar personal vid Salberga och Rällsögården och innehåller såväl en kvantitativ som en kvalitativ undersökning.

Publikationer:

Holm, U. (2001). *Empati och professionellt förhållningssätt. Behandlarrollen i missbrukarvården*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 3.

Holm, U. (2002). Empathy and Professional Attitude in Social Workers and Non-Trained Aids. *International Journal of Social Welfare*, 11, 1–10.

En rättslig studie av tvångsvård av barn och unga (U 95-3008)

Sökande: Jur.kand., tf lektor Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Professor Lotta Westerhäll, Rättsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1999-12-31

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Syftet är att undersöka svensk lagstiftning och rättstillämpning rörande tvångsvård av barn och ungdom med avsikt att belysa rättssäkerheten. Forskningen genomförs huvudsakligen med vedertagen rättsvetenskaplig metod med komparativa inslag.

Publikationer:

Mattsson, T. (1998). Barnets mening i LVU-processen. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 1.

Mattsson, T. (2002). *Barnet och rättsprocessen. Rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*. Juristförlaget i Lund: Akademisk avhandling.

Länsrättens tillämpning av LVU och flickors respektive pojkars asocialitet (U 95-3016)

Sökande: Fil.dr Astrid Schlytter, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 1995-07-01–2000-12-31

Beviljade medel: I 450 000 kronor

Studiens övergripande syfte är att belysa om socialtjänsten ägnar större uppmärksamhet åt pojkars asocialitet och om pojkar får större del av socialtjänstens insatser (inklusive tvångsvård enligt LVU) än vad flickor får. Studien avser att belysa bland annat följande frågeställningar: Huruvida kriterierna för tvångsvård enligt 3 § LVU bättre överensstämmer med pojkars asocialitet än flickors? Huruvida utredningarna som ligger till grund för socialnämndens insatser uppfyller de dubbla syftena: att vara underlag både för domstolens prövning och för det sociala arbetet samt vilken ömsesidig påverkan som föreligger mellan rättspraxis och det sociala arbetet?

Publikationer:

Schlytter, A. (1999). *Kön och juridik i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Schlytter, A. (1999). Flickor på undantag. *Socionomen*, 2, s. 21–23.

Schlytter, A. (2000). Kvinnokroppen som text. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 1–2, s. 109–119.

Behandlingsbegreppet i teori och praktik (U 95-3023)

Sökande: Professor Sune Sunesson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Medsökande: Fil.dr Hans Swärd, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: I 350 000 kronor

I denna studie görs en analys av innehållet i behandlingsbegreppet. Man ska bland annat studera vilka argument och motiv som styrkt behandlingsideologin under olika epoker och hur dessa är kopplade till bredare ekonomiska och ideologiska utvecklingstrender. Exempel på frågeställningar som kommer att belysas är: Vilka bakomliggande idéer eller vetenskapliga influenser har styrkt vårdinnehållet vid olika tidpunkter och vad har dessa idéer inneburit för relationen mellan vård och straff?

Publikationer:

Levin, C. (1996). Barnen mellan straff och behandling. I: Armelius, B.-Å. m.fl. (red.), *Vård av ungdomar med sociala problem*. Stockholm: Liber utbildning och Statens institutionsstyrelse.

Levin, C. (1997). *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökning 94*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport, nr 2.

Levin, C. (1998). *Uppfostringsanstalten. Om tvång i föräldrars ställe*. Lund: Arkiv förlag.

Levin, C. (1999). Hur går det för ungdomar efter tvångsvård? *Social forskning*, nr 1.

Levin, C., Sunesson, S., & Swärd, H. (1998). *Behandling. I: Denvall, V., & Jacobsson, T. (red.), Hverdagsbegreber i socialt arbejde. Ideologi, teori og praxis.* Köpenhamn: Hans Reizel. (Utgiven på svenska av Norstedts juridik, Stockholm.)

Svensson, K. (1998). *Straff eller behandling – om statens strategier mot gränsöverträdande ungdom under 1900-talet.* Lunds universitet: Meddelanden från Socialhögskolan 1998:1.

Svensson, K. (2000). Kvinnorollen i institutionsvården. *Stencil*, Socialhögskolan, Lunds universitet.

Inkorporeringen av anhöriga i behandlingsarbetet – en sociologisk studie (U 95-3032)

Sökande: Docent Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Maria Arvidsson, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 1995-07-01–1998-12-31

Beviljade medel: 675 000 kronor

Anhörigas betydelse inom vård- och behandlingssektorerna har alltmer kommit att betonas i det svenska samhället. Detta visar sig på olika sätt: Inom behandlingsideologierna är numera så kallat nätverksarbete centralt. Syftet med denna studie är att analysera vad som kan uppmuntra, respektive förhindra ett konstruktivt samarbete mellan personal, ungdomar och deras anhöriga.

Publikationer:

Bangura-Arvidsson, M. (1996). Att sätta gränser för det normala. *Stencil*, Lunds universitet.

Bangura-Arvidsson, M., & Åkerström, M. (1996). *Anhörigarbete på särskilda ungdomshem – en preliminär rapportering.* Network for Research in Criminology and Deviant Behavior at Lund University, nr 4.

Bangura-Arvidsson, M., & Åkerström, M. (1999). *När anhöriga involveras – Personalens beskrivning av anhörigarbete på särskilda ungdomshem.* Bearbetning av David Wästerfors, Network for Research in Criminology and Deviant Behavior at Lund University, 1999:1. Utgiven med samma titel som Forskningsrapport nr 2, 2000, av Statens institutionsstyrelse.

Åkerström, M. (1998). Ambivalens i anhörigarbete – teoretisk acceptans och accepterande motretorik. *Nordisk tidskrift för kriminalvidenskab*, 85(2), s. 100–112.

Förteckning över forskningsrapporter i SiS publikationsserie

2014

Hillevi Busch (red.), *Tvångsvård ur ett juridiskt perspektiv*. Institutionsvård i fokus, nr 2.

2013

Martin Hugo: *Meningsfullt lärande i skolverksamheten på särskilda ungdomshem*. Institutionsvård i fokus, nr 1.

Sofia Enell & Verner Denvall: *Vägen från utredning till åtgärd. Utredningsplaceringar vid särskilda ungdomshem*. Institutionsvård i fokus, nr 3.

Lotta Löfgren-Mårtensson, Malin Lindroth & Sven-Axel Månsson: *Det är värt risken. Unga inom SiS och sexuell hälsa*. Institutionsvård i fokus, nr 6.

Sabine Gruber: *Etnicitet och kön på SiS särskilda ungdomshem*. Institutionsvård i fokus, nr 7.

2012

Tommy Lundström, Marie Sallnäs & Maria Andersson Vogel: *Utvärdering av en förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdas vid SiS-institution*. Institutionsvård i fokus, nr 2.

Lina Ponnert: *Komet på särskilda ungdomshem. Organisationens, föräldrarnas och socialtjänstens perspektiv*. Institutionsvård i fokus, nr 8.

2011

David Shannon: *Follow-up of youths admitted to SiS youth care facilities 1997–2001*. Institutionsvård i fokus, nr 4.

2010

Inga Tidefors: *”Det känns som jag inte har haft nåt riktigt liv än”*. Fyrtiofem tonårspojkar som har begått sexuella övergrepp. Forskningsrapport, nr 1.

2009

Mats Fridell, Johan Billsten, Iréne Jansson & Rickard Amylon: *Femårsuppföljning. Kvinnor vårdade på Lundens ungdomshem och LVM-hem*. Forskningsrapport, nr 1.

Idor Svensson: *Att utveckla läs- och skriförmågan bland elever på särskilda ungdomshem*. Forskningsrapport, nr 2.

David Wästerfors: *Konflikthantering i ungdomsvård ur ett sociologiskt perspektiv*. Forskningsrapport, nr 3.

Leila Billquist & Anette Skårner: *En påtvingad relation? Kontaktmannaskapets utövande och villkor inom LVM-vården*. Forskningsrapport, nr 4.

Goran Basic, Joakim Thelander & Malin Åkerström: *Vårdkedja för ungdomar eller professionella? En processutvärdering av projektet "Motverka våld och gäng"*. Forskningsrapport, nr 5.

2008

Leili Laanemets & Arne Kristiansen: *Kön och behandling inom tvångsvård*. Forskningsrapport, nr 1.

Titti Mattsson: *Ungas delaktighet. Exemplet institutionsvård*. Forskningsrapport, nr 2.

2007

Göran Johansson: *Annars får man inte vara med*. Forskningsrapport, nr 1.

Johannes Fäldt, Jessica Storbjörk, Jessica Palm, Lars Oscarsson & Kerstin Stenius: *Vårdkedjeprojektet. Tre utvärderingsperspektiv*. Forskningsrapport, nr 2.

2006

Lars Bergström & Annika Rudqvist: *Att starta ett särskilt ungdomshem – exemplet Klarälvsgården*. Forskningsrapport, nr 1.

2005

Rolf Holmqvist, Teci Hill & Annicka Lang: *Ger ART bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem*. Forskningsrapport, nr 1.

Anne Hermodsson & Cecilia Hansson: *"Demokrati i det lilla?"*. Ungdomars delaktighet i sin behandling. Forskningsrapport, nr 2.

Göran Johansson: *Påverkan eller total förändring? Kritik av en förhållning med avstamp i ett program mot missbruk och kriminalitet.* Forskningsrapport, nr 3.

2004

Leif Nilsson: *Lärande och kunskapsanvändning. Kompetensutveckling genom personalutbildning och arbete vid särskilda ungdomshem.* Forskningsrapport, nr 1.

Noriko Kurube: *Det förlorade livet eller livet som oändlig kamp: LVM-klienters livshistorier med fokus på kvinnor.* Forskningsrapport, nr 2.

2003

Anette Skårner & Margareta Regnér: *"Det är dom här jag har och inte har." Om LVM-vårdade narkotikamissbrukares sociala nätverk.* Forskningsrapport, nr 1.

Jessica Palm: *Ungdomarnas upplevelse av slutna ungdomsvård. En jämförelse med LVU-placeringar och fängelse.* Forskningsrapport, nr 2.

Göran Johansson: *Kultur – Forskning – Missbruk – Vård. Motsägelser.* Forskningsrapport, nr 3.

2002

Bengt-Åke Armelius, Kerstin Armelius, Håkan Larsson & Elisabet Sundbom: *Missbrukare med psykiska störningar och psykiatripatienter. Jämförelser baserade på ASI, SASB och DMT.* Forskningsrapport, nr 1.

Madeleine Jeanneau: *Arbetsmiljö och behandlingskultur Jämförelser mellan SiS-institutioner och andra vårdmiljöer.* Forskningsrapport, nr 2.

Göran Johansson: *Bete sig normalt. Ett perspektiv på den vuxna familjehemsvården.* Forskningsrapport, nr 3.

Lena Yohanes, Anna Angelin, Anders Giertz & Hans Swärd: *"De kommer ut fräscha och fina." Om tvång och hemlöshet.* Forskningsrapport, nr 4.

Eckart Köhlhorn: *Slutna ungdomsvård: rättsliga reaktioner på de ungas brott före och efter införandet 1999.* Forskningsrapport, nr 5.

2001

Bengt Svensson: *Vård bakom låsta dörrar. Lunden, ett LVM-hem för kvinnor*. Forskningsrapport, nr 1.

Per Gerrevall & Håkan Jenner (red.). *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Forskningsrapport, nr 2.

Ulla Holm: *Empati och professionellt förhållningssätt: behandlarrollen i missbrukarvården*. Forskningsrapport, nr 3.

2000

Göran Johansson: *Tvång och tillit: LVM-vården som kulturell ingenjörskonst – exemplet Hornö*. Forskningsrapport, nr 1.

Malin Bangura Arvidsson & Malin Åkerström: *När anhöriga involveras. Personalens beskrivning av anhöriga på särskilda ungdomshem*. Forskningsrapport, nr 2.

1999

Gunnel Colnerud: *Etik och ungdomsvård – en empirisk studie av anställdas etiska problem inom tvångsvård av ungdomar Slutrapport*. Forskningsrapport, nr 1.

Eva Johansson & Mats Fridell: *"Plötsligt får man lust att leva" – En grupp narkomaners berättelser om sina självmordsförsök*. Forskningsrapport, nr 2.

Jerzy Sarnecki: *Ungdomar från särskilda ungdomshem i Stockholms brottsliga nätverk*. Forskningsrapport, nr 3.

1998

Arne Gerdner: *LVM-vårdens kvalitet enligt socialtjänstens bedömning*. Forskningsrapport, nr 1.

Berit Andersson: *Ett § 12-hem för flickor. Omdefinitioner inom ungdomsvården*. Forskningsrapport, nr 2.

1997

Claes Levin: *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökningen 94*. Forskningsrapport, nr 2.

Gunnel Colnerud: *Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar Delrapport 1* (se även slutrapporten 1/99). Forskningsrapport, nr 3.

Produktion och tryck: Ineko AB. 2015. Arb.nr: 234082.

Miljömärkt trycksak, 341 142

Forskning och utveckling har alltid haft en framskjuten plats inom SiS. Myndigheten finansierar en rad forsknings- och utvecklingsprojekt som ska förbättra vården och höja personalens kompetens.

Den här rapporten presenterar de nya forskningsprojekt inom ungdomsvård och missbruksvård som påbörjas under 2015. Dessutom redovisas pågående och avslutad forskning från tidigare år. Presentationen innehåller uppgifter om huvudsökande och beviljat belopp, liksom en beskrivning av projektens innehåll.

ISBN 978-91-87053-34-4